

Univerzitet u Sarajevu - Filozofski fakultet
Odsjek za psihologiju

ODBRAMBENI MEHANIZMI U MODELIMA LIČNOSTI
Završni rad

Studentica: Andrea Miličević

Mentorica: Prof. dr. Jadranka Kolenović-Đapo

Sarajevo, juni 2025.

University of Sarajevo - Faculty of Philosophy
Department of Psychology

DEFENSE MECHANISMS IN PERSONALITY MODELS

Final paper

Student: Andrea Miličević

Mentor: Prof. dr. Jadranka Kolenović-Đapo

Sarajevo, june 2025.

ZAHVALE

Beskrajnu zahvalnost dugujem dragim ljudima koji su ovom putovanju dali smisao. Najprije se zahvaljujem svojim dragim roditeljima, Vesni i Zlatanu, sestri Aniti i baki Marici, koji su moja snaga i podrška od prvog dana. Od srca sam zahvalna cijeloj porodici, prijateljima i partneru. Vaše prisustvo i podrška učinili su ovu etapu mog života ljepšom i lakšom.

Neizmjereno sam zahvalna mentorici prof. dr. Jadranki Kolenović-Đapo na predanom i inspirativnom prenošenju znanja, podršci i konstruktivnom usmjeravanju. Entuzijazam kojim je vodila svako predavanje i pružala savjete dodatno je osnažio moju ljubav i strast prema psihologiji, kao i želju za dubljim istraživanjem unutarnjeg svijeta čovjeka.

U znak sjećanja i zahvalnosti, ovaj rad posvećujem dedi i ujki, koji su svojom безусловnom ljubavlju i vjerom u mene trajno obilježili moj život.

“Uvijek se sjeti da si važan i da imaš svoju svrhu, da si voljen i da na ovaj svijet donosiš nešto jedinstveno, što ne može donijeti nitko drugi.”

- Charlie Mackesy, „Dječak, krtica, lisica i konj“

SAŽETAK

Cilj ovog istraživanja je ispitivanje odnosa između osobina ličnosti modela Velikih pet (ekstraverzija, neuroticizam, suradljivost, savjesnost i otvorenost), osobina Mračne trijade (makijavelizam, psihopatija i narcizam), mehanizama odbrane (zreli, neurotski, nezreli stil), izloženosti stresnim događajima i zadovoljstva životom, kao i potencijalne moderatorske uloge mehanizama odbrane u odnosu između osobina ličnosti i zadovoljstva životom. Uzorak je obuhvatio 198 ispitanika, koji su ispunili standardizirane upitnike: Upitnik o općim podacima, Skalu samoprocjene za mjerenje velikih pet faktora ličnosti (PFM; Kardum & Smojver, 1993), Skalu „Prljavih dvanaest“ za procjenu osobina mračne trijade (DD; Jonason & Webster, 2010) i DSQ-40 upitnik za mjerenje stilova odbrambenih mehanizama (Andrews et al., 1993, prema Davidson & McGregor, 1998; adaptirala Vulić-Prtorić, 2008). Podaci su analizirani korištenjem deskriptivne statistike, korelacijske analize, multiple regresijske analize, te moderatorske regresijske analize.

Deskriptivne analize su pokazale pozitivnu povezanost između suradljivosti, savjesnosti i otvorenosti, zrelih mehanizama odbrane i zadovoljstva životom, te ekstraverzije i zadovoljstva životom. S druge strane, pozitivna povezanost je utvrđena između osobina Mračne trijade i neuroticizma sa nezrelim mehanizmima odbrane. Izloženost stresnim događajima je značajno i negativno povezan sa zadovoljstvom životom. Multiplom regresijskom analizom je utvrđeno da model Velikih pet ima veću prediktivnu snagu u objašnjenju korištenja mehanizama odbrane odnosu na osobine mračne trijade.

Nalazi potvrđuju teorijske pretpostavke o značaju integracije osobina ličnosti i nesvjesnih psiholoških procesa u objašnjenju subjektivne dobrobiti, te pružaju dublji uvid u kompleksnost odnosa osobina ličnosti i mehanizama odbrane. Istraživanje doprinosi boljem razumijevanju psiholoških mehanizama i faktora koji su u osnovi doživljaja zadovoljstva životom.

Ključne riječi: petofaktorski model ličnosti, mračna trijada, mehanizmi odbrane, zadovoljstvo životom

ABSTRACT

The aim of this study was to examine the relationship between personality traits based on the Big Five model (extraversion, neuroticism, agreeableness, conscientiousness, and openness), traits of the Dark Triad (machiavellianism, psychopathy, and narcissism), defense mechanisms (mature, neurotic, and immature styles), exposure to stressful life events, and life satisfaction, as well as the potential moderating role of defense mechanisms in the relationship between personality traits and life satisfaction.

The sample included 198 participants who completed standardized questionnaires: General information questionnaire, the Self-Assessment Scale for measuring the Big Five personality traits (PFM; Kardum & Smojver, 1993), the Dirty Dozen scale for assessing Dark Triad traits (DD; Jonason & Webster, 2010), and the DSQ-40 questionnaire for measuring defense mechanism styles (Andrews et al., 1993, as cited in Davidson & McGregor, 1998; adapted by Vulić-Prtorić, 2008). Data were analyzed using descriptive statistics, correlation analysis, multiple regression analysis, and moderation regression analysis.

Descriptive analyses showed a positive association between agreeableness, conscientiousness, openness, mature defense mechanisms, and life satisfaction, as well as between extraversion and life satisfaction. On the other hand, a positive association was found between Dark Triad traits and neuroticism with immature defense mechanisms. Exposure to stressful life events was significantly and negatively related to life satisfaction. Multiple regression analysis indicated that the Big Five model had greater predictive power in explaining the use of defense mechanisms compared to the traits of the Dark Triad.

The findings support theoretical assumptions about the importance of integrating personality traits and unconscious psychological processes in explaining subjective well-being and provide a deeper insight into the complexity of the relationship between personality traits and defense mechanisms. This research contributes to a better understanding of the psychological mechanisms and factors underlying the experience of life satisfaction.

Keywords: Big Five personality traits, Dark Triad, Defense Mechanisms, Life satisfaction

SADRŽAJ

UVOD.....	1
Petofaktorski model ličnosti.....	1
<i>Ekstraverzija</i>	2
<i>Neuroticizam</i>	2
<i>Suradljivost</i>	3
<i>Savjesnost</i>	3
<i>Otvorenost ka iskustvima</i>	4
Mračna trijada	5
<i>Makijavelizam</i>	5
<i>Psihopatija</i>	5
<i>Narcizam</i>	6
Mehanizmi odbrane	7
Klasifikacija mehanizama odbrane	8
<i>Zreli mehanizmi odbrane</i>	9
<i>Humor</i>	9
<i>Sublimacija</i>	9
<i>Supresija</i>	9
<i>Anticipacija</i>	10
<i>Neurotski mehanizmi odbrane</i>	10
<i>Reaktivna formacija (formirana reakcija)</i>	10
<i>Idealizacija</i>	10
<i>Negiranje</i>	11
<i>Pseudoaltruizam</i>	11
<i>Nezreli mehanizmi odbrane</i>	11
<i>Projekcija</i>	11
<i>Fantazija</i>	12
<i>Poricanje</i>	12
<i>Racionalizacija</i>	12
<i>Pasivna agresija</i>	12
<i>Acting-out</i>	13
<i>Izolacija</i>	13
<i>Devaluacija</i>	14
<i>Disocijacija</i>	14
<i>Premještanje</i>	14
<i>Somatizacija</i>	15

<i>Razdvajanje (splitting)</i>	15
Stres i stresni događaji	16
Zadovoljstvo životom	17
Empirijski nalazi o međusobnoj povezanosti PFM, Mračne trijade i mehanizama odbrane	18
Osobine ličnosti i mehanizmi odbrane kao prediktori zadovoljstva životom	19
1. Ciljevi, problemi i hipoteze.....	21
<i>Ciljevi</i>	21
<i>Problemi istraživanja</i>	22
<i>Hipoteze</i>	22
2. Metodologija	23
<i>Ispitanici</i>	23
<i>Instrumentarij</i>	23
<i>Upitnik o općim podacima</i>	23
<i>Upitnik odbrambenih stilova DSQ-40</i>	23
<i>Skala samoprocjene za mjerenje velikih pet faktora ličnosti</i>	24
<i>Prljavih dvanaest (Dirty Dozen)</i>	25
<i>Postupak</i>	25
3. Rezultati	26
<i>Multipla regresijska analiza</i>	30
<i>Moderatorska regresijska analiza</i>	35
4. Diskusija	37
Zaključak	44
Literatura.....	45
Prilozi.....	56

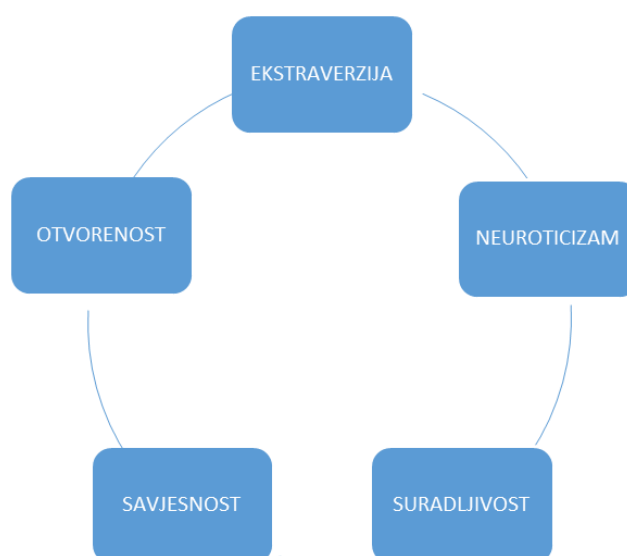
UVOD

Petofaktorski model ličnosti

Psihologija ličnosti je kroz historiju evoluirala, pri čemu su različiti psiholozi razvijali i modifikovali različite modele ličnosti na temelju empirijskih istraživanja i dotadašnjih teorijskih postavki. Jedan od najpoznatijih i najšire prihvaćenih modela ličnosti je model pet faktora ličnosti koji se smatra da je u osnovi strukture ličnosti. U ovisnosti od prirode modela (da li je deskriptivni ili hipotetski), razlikujemo model Velikih pet, odnosno Petofaktorski model ličnosti. Ovaj model postavlja osnovu za razumijevanje glavnih dimenzija ličnosti koje su relativno stabilne tokom vremena i u različitim kulturama. Model je nastao kao rezultat dugotrajnog istraživanja i teorijskog razvoja od strane mnogih istraživača, uključujući Gordona Allporta, Raymonda Cattella, te Paul-a Costu i Robert-a McCrae-a.

Costa & McCrae (1985) su, kroz faktorsku analizu, identifikovali pet ključnih dimenzija ličnosti koje su postale temelj modela Velikih pet. Ovaj model se temelji na pretpostavci da postoji pet osnovnih faktora ličnosti koji mogu da obuhvate širok spektar individualnih razlika u ponašanju, mišljenju i osjećanjima. Ove dimenzije su: ekstraverzija, neuroticizam, suradljivost, savjesnost i otvorenost (OCEAN model; Costa & McCrae, 1985).

Faktori koji su u osnovi modela Pet velikih prikazani su na Slici 1.

Slika 1: Prikaz faktora petofaktorskog modela ličnosti

Ekstraverzija

Ekstraverzija se odnosi na osobine kao što su društvenost, energičnost, optimizam i potraga za uzbuđenjem. Ekstravertne osobe su društvene, uživaju u interakciji sa drugima i skloniji su traženju stimulacije i uzbuđenja. Suprotno tome, introvertne osobe su povučenije, više rezervisane i manje sklone društvenim aktivnostima. Costa & McCrae (1985) su kroz razvoj Big Five modela uključili ekstraverziju kao jednu od ključnih dimenzija ličnosti. Oni su konceptualizovali ekstraverziju kao sklonost ka uživanju u društvenim interakcijama, traženju stimulacije i izražavanju pozitivnih emocija. Ovaj model je u velikoj mjeri zasnovan na faktorskoj analizi podataka koji su prikupljeni od velikog broja ispitanika u različitim kulturama, što je omogućilo identifikovanje ekstraverzije kao univerzalnog faktora ličnosti.

Ekstravertne osobe su sklone češćem učestvovanju u društvenim aktivnostima, što doprinosi jačanju njihovih socijalnih mreža (Furnham & Cheng, 2015). Ekstravertnost je pozitivno povezana sa profesionalnim uspjehom, naročito u zanimanjima koja zahtijevaju socijalne vještine i komunikaciju. Ekstravertne osobe imaju tendenciju da postignu više u karijeri, posebno u oblastima kao što su menadžment, prodaja i obrazovanje (Judge & Bono, 2001). To je djelimično rezultat njihove sposobnosti da se povežu sa drugim ljudima, preuzmu inicijativu i budu lideri u timovima.

Neuroticizam

Prema Costa & McCrae-u (1985), neuroticizam je jedna od pet ključnih dimenzija ličnosti prema modelu Velikih pet, i odnosi se na sklonost ka doživljavanju negativnih emocija poput stresa, anksioznosti, depresije, ljutnje, straha i melanholijske. Osobe sa visokim stepenom neuroticizma često doživljavaju emocionalnu nestabilnost i imaju veću tendenciju da reaguju na stresne situacije sa negativnim osjećanjima. Odnosno, osobe sa niskim stepenom neuroticizma obično pokazuju emocionalnu stabilnost, otpornost na stres i sklonost ka doživljavanju pozitivnih emocija.

Costa & McCrae (1985) su u petofaktorskom modelu identifikovali neuroticizam kao ključnu dimenziju koja pokreće mnoge negativne emocije i stanja, kao što su anksioznost, depresija, napetost, ljutnja i nesigurnost. Njihovo istraživanje je također pokazalo da neuroticizam nije samo odraz emotivne reaktivnosti, već i opšte sklonosti ka negativnom sagledavanju svijeta.

Suradljivost

Prema Costa & McCrae-u (1985), suradljivost označava sklonost ka izgradnji harmoničnih i prijateljskih odnosa sa drugim ljudima. Osobe sa visokim stepenom suradljivosti obično teže saradnji, iskrenosti i pomaganju drugima, dok osobe sa niskim stepenom suradljivosti mogu biti konkurentne, skeptične i manje sklone pomoći drugima (Costa & McCrae, 1985).

Osobe sa visokim stepenom suradljivosti su obično empatične, kooperativne, saosjećajne, dok su osobe sa niskim stepenom suradljivosti često manje obazrive, takmičarski nastrojene i mogu biti sklone sukobima ili suprotnim stavovima. Ova dimenzija se smatra ključnom za razumijevanje međuljudskih odnosa, društvenih veza, i socijalne interakcije. Prema Costa & McCrae-u (1985), dimenzija suradljivosti je usmjerena na društvenu harmoniju, saosjećanje i spremnost na saradnju. Niska suradljivost može ukazivati na osobine kao što su takmičarska priroda, sklonost prema konfliktima i nedostatak želje za kompromisom u međuljudskim odnosima. Altruizam, saosjećanje i kooperativnost pomažu im da izgrade snažnu socijalnu podršku, što je ključno za očuvanje emocionalnog zdravlja (McCrae, 1996).

Savjesnost

Savjesnost se odnosi na sklonost ka odgovornosti, organizaciji, pažljivosti i postavljanju ciljeva (Costa & McCrae, 1985). Osobe sa visokim stepenom savjesnosti su organizovane, marljive i usmjerene ka postizanju svojih ciljeva. Osobe sa niskim stepenom savjesnosti mogu biti impulsivnije, manje organizovane i sklone izbjegavanju odgovornosti. Osobe sa visokim stepenom savjesnosti imaju tendenciju da budu efikasni radnici, da prepoznaju i rješavaju probleme na vrijeme i da se posvete dugoročnim ciljevima. Istraživanja su pokazala da je savjesnost snažno povezana sa visokim radnim učinkom, produktivnošću i napredovanjem u karijeri (Barrick & Mount, 1991).

Savjesne osobe obično postižu bolje rezultate u obrazovanju zbog svoje sposobnosti da planiraju, organizuju i posvete se učenju. U istraživanju autora Poropat (2009) utvrđeno je da savjesnost predviđa akademski uspjeh i sposobnost da se savladaju izazovi u obrazovnom kontekstu. Također, one se manje upuštaju u rizična ponašanja, poput pušenja ili prekomjernog konzumiranja alkohola, što doprinosi njihovoj dugoročnoj psihološkoj dobrobiti (Roberts et al., 2005). Osobe sa visokim stepenom savjesnosti su emocionalno stabilnije i doživljavaju

manji nivo stresa. Njihova sposobnost da postavljaju i ostvaruju ciljeve, zajedno sa visokom samodisciplinom, pomaže im da efikasno upravljaju stresom i održavaju mentalnu ravnotežu (Costa & McCrae, 1992).

Otvorenost ka iskustvima

Otvorenost ka iskustvima, prema definiciji Costa & McCrae-a (1985), obuhvata širok spektar osobina vezanih za intelektualnu radoznalost, kreativnost, apstraktno razmišljanje i spremnost na nova i nepoznata iskustva. Osobe sa visokim stepenom otvorenosti često su sklone istraživanju novih ideja, uvjerenja i kulturnih vrijednosti, kao i angažovanju u kreativnim i intelektualnim aktivnostima. Oni teže novim iskustvima, bilo kroz umjetnost, nauku, putovanja ili filozofiju (Feist, 1998). S druge strane, osobe sa niskim stepenom otvorenosti ka iskustvima sklonije su rutinskom životu, tradicionalizmu i prakticismu.

Mračna trijada

Mračna trijada predstavlja grupaciju triju crta ličnosti koje se povezuju sa manipulativnim, egocentričnim i antisocijalnim ponašanjem (Paulhus & Williams, 2002). Ovu trijadu čine makijavelizam, psihopatija i narcizam. U nastavku rada detaljnije ćemo se osvrnuti na svaku od ovih crta, s posebnim naglaskom na njihove psihološke karakteristike i empirijske nalaze.

Makijavelizam

Makijavelizam predstavlja crtu ličnosti koju karakteriše manipulativno, cinično i strategijsko ponašanje, često u cilju postizanja lične koristi. Ova crta ličnosti je dobila naziv po Niccolò Machiavelliju, renesansnom filozofu čiji je spis „Vladar“ (1532, prema Grubiša 1983) postao sinonim za političku lukavost i manipulaciju. Makijavelizam se može definisati kao crta ličnosti koja uključuje tri ključne dimenzije: cinični pogled na ljudsku prirodu, strategijsko ponašanje i odbacivanje društvenih normi i etičkih principa u vlastitu korist (Christie & Geis, 1970; prema Douglas et al., 2012).

Jones & Paulhus (2009) navode da makijavelisti često koriste taktike kao što su laganje, prevara i emocionalna manipulacija kako bi postigli vlastite ciljeve. Također, makijavelisti imaju tendenciju da stvaraju površne odnose, što može dovesti do socijalne izolacije. Istraživačke studije pokazuju da su makijavelisti naročito uspješni u situacijama koje zahtijevaju socijalnu manipulaciju, kao što su pregovori i političke igre (Aronson et al., 2005). Biološke studije sugerišu da makijavelizam ima određene genetske i neurološke poveznice. Prema Vernonu et al. (2008), makijavelizam je povezan sa genetskim faktorima koji utiču na funkcioniranje dopaminskog sistema, što može objasniti sklonost ka rizičnom i manipulativnom ponašanju. Također, studije pokazuju da makijavelisti imaju smanjenu aktivnost u oblastima mozga koji su povezani sa empatijom i moralnim razmišljanjem (Jones & Paulhus, 2014).

Psihopatija

Psihopatija, u okviru Mračne trijade, predstavlja jednu od najtamnijih crta ličnosti u psihologiji. Za psihopatiju je karakteristično odsustvo empatije, površan afekt, impulsivnost i antisocijalno ponašanje (Paulhus & Williams, 2002). Empirijski nalazi pokazuju da psihopate često koriste

šarm i manipulaciju kako bi postigli svoje ciljeve, ali su također skloni nasilnom i kriminalnom ponašanju (Hare, 1991, prema Brazil & Forth, 2016). Prema Paulhusu & Williamsu (2002), psihopatija u Mračnoj trijadi obuhvata sljedeće ključne karakteristike: emocionalna površnost, impulsivnost, manipulativnost i antisocijalno ponašanje.

Psihopatiju karakteriše sklonost impulsivnom ponašanju, uključujući kriminalne aktivnosti, zloupotreba psihoaktivnih supstanci i nasilje (Hare, 2003). Prema Patricku (2019), impulsivnost psihopata može biti povezana sa smanjenom aktivnošću u prefrontalnom korteksu, oblasti mozga koja reguliše kontrolu impulsa i donošenje odluka. Iako su psihopate često šarmantni, njihove manipulativne taktike su kratkoročne i često dovode do socijalne izolacije (Babiak & Hare, 2006).

Narcizam

Narcizam se karakteriše osjećaj grandioznosti, potreba za divljenjem i nedostatak empatije (Paulhus & Williams, 2002). Prema Freudovoj psihodinamičkoj teoriji, narcizam se odnosi na usmjerenost libida ka samom sebi, što može dovesti do pretjerane samovažnosti i nedostatka interesa za druge (Freud, 1914). Empirijski podaci (Campbell & Foster, 2007) pokazuju da su visoki nivoi narcizma često povezani sa površnim socijalnim odnosima, manipulativnim ponašanjem i tendencijom ka eksploataciji drugih. Karakteristične crte narcizma su grandioznost, traženje pažnje, nedostatak empatije i manipulativnost.

Jonason et al. (2009) navode da pojedinci sa visokim nivoom narcizma često koriste strategije manipulacije kako bi ostvarili svoje ciljeve, ali se razlikuju od psihopata po tome što im je stalo do vlastite reputacije i imidža. U interpersonalnim odnosima, narcizam je često povezan sa površnošću i emocionalnom distancom. U studiji autora Campbell & Foster (2007) utvrđeno je da narcisi često imaju problema u dugotrajnim vezama zbog svog nedostatka empatije i sklonosti ka manipulaciji. Također, visoki nivoi narcizma mogu biti povezani sa agresivnim ponašanjem, posebno kada dolazi do ugrožene samovažnosti (Bushman & Baumeister, 1998).

Mehanizmi odbrane

Mehanizmi odbrane predstavljaju nesvjesne psihološke procese kojima se ego koristi kako bi zaštitio pojedinca od neprihvatljivih impulsa, unutrašnjih sukoba i potencijalno prijetućih vanjskih ili unutrašnjih stvarnosti (American Psychiatric Association, 2013; A. Freud, 1938). Mehanizmi odbrane imaju adaptivnu ulogu jer omogućavaju privremeno očuvanje emocionalne stabilnosti i integriteta Ja. U svakodnevnom životu, ljudi se koriste različitim odbrambenim strategijama kako bi umanjili anksioznost, izbjegli bolne afekte, očuvali samopoštovanje ili regulisali međuljudske odnose (Cramer, 2000; Vaillant, 1994). Važno je naglasiti da svi ljudi koriste mehanizme odbrane, ali se oni razlikuju po stepenu zrelosti, adaptivnosti i integriranosti u ličnost pojedinca (Vaillant, 2000). Zreliji mehanizmi, poput sublimacije, humora ili altruizma, povezuju se s većim psihološkim funkcioniranjem i emocionalnom fleksibilnošću, dok se nezreliji, poput poricanja, projekcije ili disocijacije, češće nalaze kod osoba s nižom emocionalnom fleksibilnošću i rigidnijim obrascima ličnosti (Perry & Bond, 2012).

Zbog toga je važno ispitati šta utiče na izbor i učestalost korištenja pojedinih mehanizama odbrane. U tom kontekstu, osobine ličnosti, koje predstavljaju relativno stabilne obrasce mišljenja, osjećanja i ponašanja, mogu igrati ključnu ulogu u oblikovanju odbrambenih stilova pojedinca. Petofaktorski model ličnosti (Costa & McCrae, 1992) pruža teorijski okvir za razumijevanje ovih razlika. Na primjer, visoki nivoi neuroticizma mogu biti povezani sa korištenjem manje zrelih odbrambenih mehanizama poput regresije ili izbjegavanja (Diehl et al., 2012), dok su osobine poput savjesnosti i emocionalne stabilnosti povezane sa korištenjem zrelijih, odnosno adaptivnijih strategija (Cramer, 2006). Razumijevanje povezanosti između mehanizama odbrane i ličnosti doprinosi dubljem kliničkom razumijevanju načina na koji pojedinci percipiraju i procesuiraju stres i konflikte, što je od posebne važnosti u psihoterapiji i dijagnostici (Perry & Bond, 2012). Nadalje, razumijevanje povezanosti osobina ličnosti sa odbrambenim stilovima doprinosi preciznijem profiliranju ličnosti, ne samo na osnovu eksplicitnih crta, već i kroz obrasce nesvjesnog funkcioniranja. Poznavanje međupovezanosti i odnosa crta ličnosti i mehanizama odbrane može pomoći u prevenciji i ranom prepoznavanju psiholoških poteškoća, jer interakcije određenih crta ličnosti i mehanizama odbrane mogu predstavljati rizik za razvoj psiholoških poremećaja (Schauenburg et al., 2007).

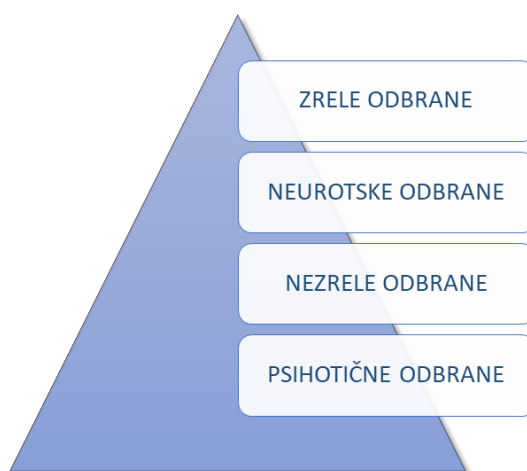
Teorijski okvir, koji ističe važnost integracije strukturalnih aspekata, poput ličnosti, i funkcionalnih aspekata, poput mehanizama odbrane, pomaže u boljem razumijevanju dinamike

između svjesnog i nesvjesnog funkcioniranja (Cramer, 2006; Perry & Bond, 2012). Integracijom ovih faktora moguće je dobiti sveobuhvatniju sliku pojedinca, koja ujedinjuje i stabilne dispozicije i njihove konkretne manifestacije u situacijama stresa, konflikta i emocionalnog opterećenja

Klasifikacija mehanizama odbrane

U literaturi susrećemo različitu terminologiju i klasifikaciju mehanizama odbrane. Međutim, klasifikacija prema Vaillant (1994) se smatra najutjecajnijom savremenom klasifikacijom mehanizama odbrane.

Mehanizmi odbrane su također raspoređeni s obzirom na njihovu prilagodljivost i zrelost i to na četiri nivoa. Na najvišem nivou su zreli mehanizmi (sublimacija, supresija, anticipacija i humor), zatim slijede neurotični mehanizmi (negiranje, pseudoaltruizam, idealizacija, reaktivna formacija). U literaturi ćemo susresti i prošireni koncept neurotičnih odbrana, tzv. sekundarni mehanizmi odbrane (Kolenović-Đapo et al., 2015), u kojem se nalaze i pretjerana samokontrola, rigidna ispravnosti, cinizam, neuhvatljivost, slijepe tačke, represija i intelektualizacija. Treći nivo sačinjavaju nezreli mehanizmi odbrane: fantazija (maštanje), projekcija, pasivna agresija, acting-out, izolacija, devaluacija, poricanja, premještanje, disocijacija, splitting (razdvajanje), racionalizacija i somatizacija. Pored toga, u literaturi susrećemo i psihotične odbrane (Vaillant, 2000, prema Kolenović-Đapo et. al, 2015), gdje su različiti oblici kognitivnih distorzija.

Slika 2: Hijerarhijska klasifikacija mehanizama odbrane (Vaillant, 2000, prema Kolenović-Đapo et. al, 2015, str 90)

Zreli mehanizmi odbrane

Humor

Humor pokazuje značajan efekat u rješavanju intrapsihičkih konflikata, koji nastaju kao posljedica sukoba između ida i ega (neurotična anksioznost) ili ega i superega (moralna anksioznost) (Freud 1927, prema Kolenović-Đapo et al., 2015). Freud (1905/1953), također govori o visokoj razini uštede psihičke energije, kao produktom upotrebe humora u situacijama intrapsihičkog konflikta. Upotrebom humora istovremeno se ispunjavaju zahtjevi ida i održava zadovoljstvo superega (Freud 1905/1953). Pored toga što dovodi do uštede psihičke energije i smanjenja napetosti, humor se, u nekim slučajevima, pokazao i kao posrednik u razrješavanju određenih psiholoških problema ličnosti (Krstić, 1988, prema Kolenović-Đapo et al., 2015). Prema DSM-IV, humor je visoko adaptivan mehanizam, što bi moglo ukazivati na visoku sposobnost prilagođavanja osoba koje upotrebljavaju ovaj mehanizam odbrane.

Sublimacija

Sublimacija predstavlja svaki proces kojim se neka karakteristika preobražava u drugu, s tim što je novi oblik etički vredniji (Hudolin, 1968). Prema psihoanalizi, sublimacijom neprihvatljive seksualne ili agresivne porive preobražavamo u društveno korisne i prihvatljive aktivnosti, dok generalno govoreći, sublimacijom kanaliziramo negativne afekte u konstruktivna ili kreativna djela (Kolenović-Đapo et al., 2015, str). Sublimacija se izražava u postignućima kao što su muzika, likovna umjetnost i književnost, ali se može manifestirati i u međuljudskim odnosima i socijalnim interesima (Feist, 1994).

Supresija

Atkinson et al. (1983, prema Kolenović-Đapo et al., 2015) supresiju su definirali kao proces dobre samokontrole. Supresija predstavlja sposobnost osobe da svjesno donese odluku da se ne investira u određenu emociju. Holmes & Newman (2000) zaključuju da supresija uglavnom

započinje pronalaženjem i korištenjem distraktora, odnosno da negativne emocije i osjećanja privremeno ostave po strani, dok ne ostvare kapacitet za suočavanje i razrješavanje istih.

Anticipacija

Ukoliko pojedinac unaprijed planira i promišlja o budućem događaju i eventualnim i prihvatljivim rješenjima, tada pojedinac koristi anticipaciju kao mehanizam odbrane (Bowins, 2004). Prema tome, pojedinac koji upotrebljava anticipaciju, posjeduje kapacitet da unaprijed traži rješenja za izazovnu ili stresnu situaciju koja tek treba da se desi ili da eventualno preusmjeri misli na pozitivnije i ugodnije sadržaje iz svog iskustva (Kolenović-Đapo et al., 2015).

Neurotski mehanizmi odbrane

Reaktivna formacija (formirana reakcija)

Reaktivna formacija je proces usvajanja vrijednosti, uvjerenja ili aktivacije ponašanja koje je u suprotnosti sa osjećajima i impulsima koji su pojedincu neprihvatljivi (Cramer, 2006). U situaciji kada pojedinac razgovara sa osobom koja mu je izrazito antipatična, ali ne može ispoljiti agresivne impulse, pojedinac će se ponašati izrazito ljubazno. Dakle, svaki vid ponašanja ili ispoljavanja impulsa, koji su kontradiktorni internim impulsima ili porivima predstavlja reaktivnu formaciju.

Idealizacija

U procesu razvoja superega, idealizacija roditelja od strane djeteta je neophodna, te utiče na razvoj ego ideala. Ego ideal je komponenta ega koja se odnosi na idealno Ja, odnosno na idealnu individuu u koju se osoba želi razviti (Freud, 1914). Kod idealizacije, energija se prebacuje na određeni objekat, koji se preuveličava, te se doživljava kao ideal ili nešto iskonsko (Kolenović-Đapo et al., 2015).

Negiranje

Larsen & Buss (2005) negiranje definišu kao svjesno odbijanje nekih društveno prihvatljivih aspekata, te svjesno odbijanje prihvatanja činjenica. Drugim riječima, ovim mehanizmom pojedinac ne prihvata situaciju u kojoj se nalazi ili događaj koji se desio. Negiranje se može posmatrati i kao koncept atribuiranja u vlastitu korist koji služi kao protektivni faktor mentalnog zdravlja (Taylor & Armor, 1996; Taylor & Brown, 1994; Taylor et al., 2000; prema Kolenović-Đapo et al., 2015).

Pseudoaltruizam

Pseudoaltruizam najčešće koriste osobe koje imaju problem u suočavanju sa potisnutim bijesom (Kolenović-Đapo et al., 2015). Za razliku od altruizma, zrelog, adaptivnog mehanizma odbrane, čije je primarna karakteristika ljudskost i pomaganje radi pomaganja, pseudoaltruizam predstavlja suštu suprotnost. On, kao takav, uključuje poricanje, racionalizaciju, a u nekim slučajevima i projektivnu identifikaciju (Kolenović-Đapo et al., 2015, str. 122). Pseudoaltruizam je maladaptivan mehanizam odbrane, ali pokazuje efekte u kontroli agresivnih ili seksualnih impulsa.

Nezreli mehanizmi odbrane

Projekcija

Ključna funkcija projekcije je zaštita ega od nepodnošljivih unutarnjih impulsa: (1) ona je odgovor pojedinca na percipiranu okolinu, odražavajući njegove osobine ličnosti, interese, motivaciju i emocije; (2) u dijadnom odnosu pojedinac projicira sliku značajne osobe iz svog života na drugu osobu; (3) identifikira se s likovima iz različitih oblika medija; (4) nesvjesno projicira osobine koje ne prihvata kod sebe na druge ljude (Laplanche & Pontalis, 1984; prema Kolenović-Đapo et al., 2015).

Fantazija

Kada želje, impulse ili motive ne možemo realizirati u stvarnosti, te ih počnemo stvarati ili tražiti „rješenja“ u mašti, tada dolazi do aktivacije mehanizma odbrane zvanog fantazija. Glavni cilj fantazije je da pojedinca „odvuče“ od realnosti, te da umanja anksioznost ili druge negativne afekte. Mašta je nešto što gotovo svi pojedinci upotrebljavaju tijekom života. A. Freud navodi da je mašta veoma prisutna kod djece, te da je ona zapravo normalan razvojni proces kod djece (Kolenović-Đapo et al., 2015, str 145).

Poricanje

Prema DSM-IV, poricanje je uvršteno u nezrele mehanizme odbrane i uključuje nepriznavanje neugodnih impulsa ili misli. Cramer (2006) navodi da je poricanje zapravo pogrešan reprezent misli ili iskustava koji bi u slučaju ispravne percepcije bili previše uznemirujući za pojedinca. U nekim slučajevima, kao što je suočavanje sa traumama ili životno ugrožavajućim bolestima i događajima, poricanje može imati adaptivnu svrhu (Janoff-Bulman, 1992).

Racionalizacija

Racionalizacija se opisuje kao proces traženja prihvatljivih objašnjenja za vlastite postupke kako bi se smanjio emocionalni konflikt, zamjenjujući stvarne razloge neuspjeha s prihvatljivijim izgovorima (DSM-IV). Racionalizacija je također povezana s pristrasnostima u atribuciji, gdje ljudi uspjehe pripisuju sebi, a neuspjehe vanjskim faktorima. Prema teoriji kognitivne disonance (Festinger, 1957), nesklad između kognicija stvara psihološku napetost, koju pojedinci često rješavaju racionalizacijom.

Pasivna agresija

Pasivna agresija kao mehanizam odbrane odnosi se na izražavanje negativnih emocija ili neprijateljstva na neizravan način, umjesto otvorenog suprotstavljanja. Prema DSM-5, pasivno-agresivni obrasci ponašanja uključuju izbjegavanje odgovornosti, odgađanje,

namjerno zaboravljanje i prikriveni otpor prema zahtjevima drugih. Iz psihodinamske perspektive, pasivna agresija je povezana sa nezrelim mehanizmima odbrane, a njeni korijeni leže u nesvjesnom sukobu između agresivnih impulsa i potrebe za socijalnom prihvaćenošću (Vaillant, 1994). Ovakvi oblici ponašanja često su povezani s narcističnim i graničnim osobinama ličnosti (Kernberg, 1998).

Acting-out

Acting-out je nezreo mehanizam odbrane koji se odnosi na impulsivno izražavanje nesvjesnih konflikata kroz djelovanje umjesto kroz verbalizaciju emocija (Freud, 1914). Ovaj oblik ponašanja služi kao način za smanjenje psihičke napetosti i izbjegavanje svjesne obrade neugodnih osjećaja. Ovaj mehanizam često nalazimo kod osoba s graničnim i antisocijalnim crtama ličnosti, kao i kod osoba s problemima kontrole impulsa (Kernberg, 1998). Acting-out može uključivati rizično seksualno ponašanje, zloupotrebu supstanci, agresivne ispade ili samopovređivanje (Vaillant, 1994). Istraživanja pokazuju da je acting-out povezan s emocionalnom disregulacijom i impulsivnošću (Carver et al., 2008).

Izolacija

Izolacija afekta je neurotski mehanizam odbrane koji uključuje odvajanje emocija od misli ili događaja, tako da osoba može govoriti o traumatskom iskustvu bez emocionalne reakcije (Vaillant, 1994). Ovaj mehanizam se često sreće kod opsesivno-kompulzivnog poremećaja (OCD), gdje pacijenti imaju rigidne misaone obrasce, ali im nedostaje emocionalna povezanost sa svojim mislima (Sifneos, 1973). Studije pokazuju da osobe koje koriste izolaciju imaju povećanu sklonost somatskim simptomima i psihosomatskim poremećajima (Nemiah, 1977). Također, istraživanja o ratnim veteranima s PTSP-om ukazuju na to da izolacija afekta može biti faktor rizika za kasniji razvoj depresije i disocijativnih simptoma (Litz, 1992).

Devaluacija

Devaluacija je primitivni mehanizam odbrane u kojem pojedinac umanjuje vrijednost drugih osoba ili sebe kako bi smanjio osjećaj zavisti, nesigurnosti ili ugroženosti (Kernberg, 1975). Pojedinac koristi devaluaciju kako bi umanjio vrijednost drugih i time zaštitio vlastiti grandiozni self-koncept. Istraživanja pokazuju da osobe s visokom razinom narcizma često koriste devaluaciju kao strategiju samoregulacije kako bi izbjegle osjećaj inferiornosti (Morf & Rhodewalt, 2001).

Disocijacija

Disocijacija je u DSM-IV klasificirana kao mehanizam odbrane na razini stvaranja kompromisa, gdje pojedinac rješava emocionalne konflikte ili stresore kroz promjene u integriranim funkcijama svijesti, pamćenja, percepcije sebe i okoline ili senzomotornog ponašanja (DSM-IV, str. 773). Bowins (2004) ističe da disocijacija pomaže u emocionalnom odvajanju tijekom tugovanja, dok hipomanija djeluje kao obrana od depresije i tuge (French et al., 1996). Bowins (2004) zaključuje da disocijacija i kognitivna distorzija predstavljaju dva temeljna mehanizma odbrane koji se preklapaju u svojoj funkciji preusmjeravanja pažnje s uznemirujućih iskustava na pozitivne sadržaje, naročito u ekstremnim stresnim situacijama, poput traume ili zlostavljanja, gdje disocijativne reakcije (poput amnezije) mogu imati adaptivnu funkciju (Kolenović-Đapo et al., 2015).

Premještanje

Premještanje je mehanizam odbrane u kojem pojedinac preusmjerava negativne emocije sa izvora frustracije na sigurniju metu (Vaillant, 1994). Klasičan primjer je situacija u kojoj radnik, nezadovoljan šefom, svoju ljutnju ispoljava na članove porodice. Studije o stresu i radnom okruženju pokazuju da su zaposleni koji koriste premještanje skloniji problemima u interpersonalnim odnosima i povećanom nezadovoljstvu poslom (Spector & Jex, 1998).

Somatizacija

Somatizacija je nezreo mehanizam odbrane koji uključuje prevođenje psihičke nelagode u tjelesne simptome, pri čemu osoba nije svjesna psihološkog uzroka svojih tegoba (Nemiah, 1977). Savremena istraživanja povezuju somatizaciju s aleksitimijom – nesposobnošću prepoznavanja i izražavanja emocija (Taylor et al., 1997). Studije pokazuju da su somatski simptomi češći kod osoba koje koriste izbjegavajuće mehanizme suočavanja (Kirmayer & Robbins, 1998). Longitudinalna istraživanja sugeriraju da somatizacija može biti povezana s hroničnim stresom i traumatskim iskustvima (Rief & Broadbent, 2007).

Razdvajanje (splitting)

Razdvajanje predstavlja nesvjesni odbrambeni proces kojim se kontradiktorna osjećanja, reprezentacije selfa i objekta drže odvojenima (Gabbard, 2001). U ranim fazama razvoja, razdvajanje se smatra normalnom pojavom, pri čemu dojenče doživljava majku kroz dihotomne reprezentacije „dobre“ i „loše“ (Kolenović-Đapo et al, 2015). Očekuje se da kasnije dođe do integracije ovih slika u jedan objekt, čime se omogućava neutralizacija agresije kroz balans libidinalnih i agresivnih instinktivnih impulsa (Gabbard, 2001).

Stres i stresni događaji

Stres predstavlja kompleksan psihofiziološki odgovor pojedinca na percipiranu prijetnju ili zahtjev koji prevazilazi trenutne adaptivne kapacitete pojedinca (Lazarus & Folkman, 2013). On se javlja kao rezultat interakcije između osobe i okoline, pri čemu pojedinac procjenjuje da su zahtjevi situacije značajni, ali i potencijalno ugrožavajući ili preteški za uspješno savladavanje. Klasična transakcionalna teorija stresa naglašava važnost kognitivne procjene situacije, čime se pomjera fokus sa samog događaja na način na koji ga pojedinac interpretira (Lazarus, 1993). U psihološkim istraživanjima, stres se često diferencira od „stresnih događaja“, koji se odnose na konkretne situacije ili okolnosti koje imaju potencijal da izazovu stres. Stresni događaji mogu uključivati gubitak bliske osobe, bolest, finansijske teškoće, prekid emocionalne veze ili selidbu, ali i svakodnevne izazove kao što su problemi na poslu ili akademske obaveze (Holmes & Rahe, 1967). Stres može imati ulogu moderirajuće ili kovarijatne varijable u relacijama između ličnosti, odbrambenih mehanizama i subjektivne dobrobiti. Na primjer, prisustvo stresnih događaja može oslabiti pozitivan uticaj adaptivnih mehanizama regulacije emocija na psihološko blagostanje (Compas et al., 2001), dok drugi navode da visoka otpornost i zreli mehanizmi odbrane mogu amortizovati negativan uticaj stresa na zadovoljstvo životom (Diehl et al., 2012).

Zadovoljstvo životom

Zadovoljstvo životom se odnosi na kognitivnu procjenu vlastitog života u cjelini, u skladu s vlastitim kriterijima, a ne objektivnim okolnostima. Ova evaluacija uključuje opće osjećaje sreće i ispunjenosti, koji proizlaze iz subjektivnog poređenja između vlastitih želja, očekivanja i stvarnog životnog iskustva (Diener et al., 1985). Zadovoljstvo životom nije samo odraz trenutnih emocija, već i rezultat dugoročnih psiholoških procesa, uključujući obrasce mišljenja, emocionalnu regulaciju i lične vrijednosti (Diener et al., 1985). Individualne razlike u zadovoljstvu životom mogu se djelimično objasniti crtama ličnosti. Na primjer, visoka ekstraverzija i niska neurotičnost dosljedno su povezane s većim zadovoljstvom životom (Steel et al., 2008). Također, zdravi načini suočavanja, veći stepen emocionalne stabilnosti i korištenje zrelih mehanizama odbrane mogu doprinijeti višem stepenu subjektivne dobrobiti (Extremera & Fernández-Berrocal, 2005; Di Giuseppe et al., 2020).

U kontekstu ovog istraživanja, njegovo spominjanje je ključno jer omogućava dublje razumijevanje načina na koji ličnost i mehanizmi odbrane doprinose ukupnoj životnoj prilagodbi pojedinca. Povezivanje zadovoljstva životom s osobinama ličnosti i obrascima odbrambenog ponašanja pomaže u širem sagledavanju psiholoških faktora koji utječu na kvalitet svakodnevnog funkcionisanja.

Empirijski nalazi o međusobnoj povezanosti PFM, Mračne trijade i mehanizama odbrane

Mnogobrojne studije pokazuju da su određene crte ličnosti unutar Mračne trijade i petofaktorskog modela ličnosti povezane sa mehanizmima odbrane. Tako naprimjer, narcističke osobine često koriste poricanje i projekciju, koji omogućavaju održavanje grandiozne slike o sebi (Pascual-Leone, 2020). Nadalje, rad autora Paulhus et al. (2002) nalaže da su sve tri osobine mračne trijade negativno povezane sa savjesnošću i suradljivošću, dok su narcizam i psihopatija pozitivno povezani s ekstraverzijom. Cramer (1999) je istraživala povezanost osobina ličnosti i mehanizama odbrane. Studija je pokazala da određene osobine ličnosti, poput neuroticizma, koreliraju s korištenjem specifičnih mehanizama odbrane, kao što su negacija i projekcija. Ovi nalazi ukazuju na to da dimenzije ličnosti iz modela Velikih pet mogu predviđati izbor mehanizama odbrane. Furnham et al. (2013) ističu da su osobine mračne trijade povezane s niskom savjesnošću i suradljivošću, te da pojedinci sa izraženim osobinama mračne trijade često koriste nezrele mehanizme odbrane. Nadalje, dimenzije petofaktorskog modela ličnosti koreliraju sa korištenjem različitih mehanizama odbrane. Istraživanja sugeriraju da visoki neuroticizam korelira sa nezrelim mehanizmima odbrane, poput regresije i disocijacije, dok su visoka savjesnost i suradljivost povezane sa korištenjem zrelih mehanizama odbrane, poput sublimacije i altruizma (Vaillant & Drake, 1985). U nalazima meta-analize autora Miller & Lynam (2012), utvrđeno je da je psihopatija u negativnoj korelaciji sa savjesnošću i suradljivošću, te u pozitivnoj korelaciji sa ekstraverzijom, kao i to da osobe s izraženim psihopatskim osobinama često koriste nezrele mehanizme odbrane. Gori et al. (2021) su utvrdili da su otvorenost i savjesnost značajno povezane sa zrelim stilom odbrane, dok je za neuroticizam utvrđena negativna povezanost sa zrelim obrambenim stilom. Kazemi et al. (2016) pokazali su značajnu pozitivnu korelaciju između suradljivosti i savjesnosti sa korištenjem zrelih odbrana, dok je neuroticizam bio povezan sa manjom upotrebom zrelih i većom upotrebom nezrelih odbrana. Soldz et al. (1995) su utvrdili da viši rezultati na skali otvorenosti statistički značajno predviđaju veću upotrebu adaptivnih (zrelih) odbrana, naglašavajući ulogu otvorenosti u fleksibilnom i integrativnom suočavanju sa stresom. Mohammadlou et al. (2016) su ustanovili da otvorenost za iskustvo značajno predviđa češću upotrebu zrelih odbrana kroz medijsku ulogu stilova atribucije (otvoreni studenti skloniji su promišljenom suočavanju i emocionalnoj regulaciji).

Osobine ličnosti i mehanizmi odbrane kao prediktori zadovoljstva životom

Zadovoljstvo životom predstavlja ključnu komponentu subjektivne dobrobiti i jedno je od najistraživanijih područja u psihologiji (Diener, 1985). U pokušaju razumijevanja faktora koji doprinose zadovoljstvu životom, brojna istraživanja (Schimmack et al., 2004; Steel et al., 2008; Perry et al., 2012) su se usmjerila na osobine ličnosti kao stabilne predispozicije pojedinca, ali i na psihodinamske konstrukte poput mehanizama odbrane, koji predstavljaju nesvjesne psihološke procese koji imaju za cilj regulaciju unutrašnjeg konflikta i smanjenje anksioznosti (Vaillant, 1994). Pregled savremene literature i empirijskih nalaza ukazuje na to da su osobine ličnosti, a naročito ekstraverzija i neuroticizam, robusniji i stabilniji prediktori zadovoljstva životom u poređenju s mehanizmima odbrane. Meta-analiza više od 200 studija autora Steela et al. (2008) pokazala je da je neuroticizam najsnažniji negativni prediktor zadovoljstva životom, dok je ekstraverzija najsnažniji pozitivni prediktor, te su među najkonzistentnijim prediktorima zadovoljstva životom u različitim kulturnim i metodološkim kontekstima. Slično tome, longitudinalna istraživanja autora Weiss et al. (2008) sugeriraju da su ove osobine relativno stabilne kroz vrijeme, i to nezavisno od trenutnih životnih okolnosti, što govori o njihovom trajnom uticaju na zadovoljstvo životom. Perry et al. (2012) su u svom istraživanju mehanizama odbrane pokazali da iako zreli odbrambeni stilovi pozitivno koreliraju sa zadovoljstvom životom, njihova prediktivna moć je značajno manja u poređenju sa osobinama ličnosti. Drugim riječima, iako psihološka obrada stresa i konflikta doprinosi subjektivnom blagostanju, ličnost ostaje stabilniji i snažniji prediktor. Premda određeni stilovi, poput zrelih odbrambenih mehanizama (npr. humor, sublimacija), mogu imati pozitivan efekat na životno zadovoljstvo, njihov ukupni doprinos pokazao se manjim i nestabilnijim u odnosu na osobine ličnosti (Perry et al., 2012). Također, odbrambeni mehanizmi su osjetljiviji na situacijske faktore i trenutni psihološki status pojedinca, što ih čini manje pouzdanim prediktorima. Schimmack et al. (2004) su ispitali relativni doprinos osobina ličnosti i adaptivnih procesa zadovoljstvu životom. Zaključili su da osobine ličnosti, posebno neuroticizam i ekstraverzija, objašnjavaju veći procenat varijance u zadovoljstvu životom u odnosu na psihološke procese kao što su mehanizmi odbrane ili strategije suočavanja. Nadalje, zreli mehanizmi su povezani sa višim životnim zadovoljstvom, dok su nezreli mehanizmi, poput projekcije ili somatizacije, u negativnoj korelaciji sa životnim zadovoljstvom (Diehl et al., 2015; Hyphantis et al., 2006). Istraživanja o moderatorskoj ulozi mehanizama odbrane u odnosu između osobina ličnosti i zadovoljstva životom su rijetka, te su nalazi uglavnom nekonzistentni. Iako su brojna istraživanja potvrdila povezanost mehanizama odbrane sa emocionalnim funkcionisanjem,

psihološkom dobrobiti i opštim zdravljem (Cramer, 2000), njihov prediktivni potencijal za zadovoljstvo životom pokazuje slabiju konzistentnost. Cramer (2000) implicitno ukazuje da mehanizmi odbrane mogu osnažiti ili oslabiti uticaj određenih osobina ličnosti na zadovoljstvo životom. Nadalje, Hyphantis et al. (2006) su pokazali da nezreli odbrambeni stil predviđa niže zadovoljstvo životom kod pacijenata sa hroničnim oboljenjima, ali je snaga predikcije odbrambenih mehanizama bila značajno slabija u poređenju sa prediktivnom snagom osobina ličnosti. Ovo ukazuje na to da, iako značajni, mehanizmi odbrane djeluju više kao kontekstualni ili moderirajući faktori u dinamici psihološke dobrobiti.

Ispitivanje odnosa između osobina ličnosti, mehanizama odbrane i zadovoljstva životom ključno je za dublje razumijevanje psiholoških faktora koji oblikuju subjektivnu dobrobit. Dok ličnost predstavlja stabilan prediktor životnog zadovoljstva, mehanizmi odbrane nude uvid u načine na koje pojedinci nesvjesno regulišu stres i unutarnje konflikte. Iako su odbrambeni stilovi manje stabilni od osobina ličnosti, oni mogu moderirati njihov uticaj na blagostanje, naročito kada su adaptivni ili maladaptivni. Stoga integrisano proučavanje ovih konstrukata omogućava složeniji i precizniji uvid u faktore koji doprinose psihološkoj stabilnosti i dobrobiti pojedinca.

1. Ciljevi, problemi i hipoteze

Ciljevi

Ciljevi ovog istraživanja proizilaze iz teorijskih pretpostavki koje se temelje na međudodnosima osobina ličnosti, mehanizama odbrane, stresa i zadovoljstva životom. Stoga je prvi cilj da se ispita međusobna povezanost petofaktorskog modela ličnosti (ekstraverzija, neuroticizam, savjesnost, suradljivost i otvorenost) i osobina mračne trijade (makijavelizam, psihopatija i narcizam), stilova odbrambenih mehanizama (zreli, neurotski i nezreli), prisustva stresnih događaja i mjere zadovoljstva životom. Nadalje, drugi cilj je da se ispita prediktivnost modela ličnosti u objašnjenju korištenja mehanizama odbrane, odnosno u kojoj mjeri osobine petofaktorskog modela ličnosti i Mračne trijade mogu predvidjeti korištenje zrelih, neurotskih i nezrelih stilova mehanizama odbrane. Nadalje, cilj je da se ispita u kojoj mjeri osobine ličnosti, mehanizmi odbrane i stres predviđaju zadovoljstvo životom, te da se utvrdi koja je varijabla najsnažniji prediktor. Zatim, iako osobine ličnosti predstavljaju relativno stabilne obrasce ponašanja i doživljavanja, način na koji pojedinac nesvjesno obrađuje emocionalne konflikte i stresne situacije može igrati ključnu ulogu u posredovanju ili moderaciji odnosa između osobina ličnosti i zadovoljstva životom. Dakle, iako pojedinac može imati izražene osobine koje su značajno povezane sa nižim životnim zadovoljstvom (npr. neuroticizam), upotreba adaptivnih (zrelih) mehanizama odbrane ili maladaptivnih (nezrelih) mehanizama može moderirati odnos između tih osobina i životnog zadovoljstva. Konačno, vodeći se pomenutim pretpostavkama, glavni cilj je da se ispita da li mehanizmi odbrane moderiraju odnos između osobina ličnosti i životnog zadovoljstva, uz kontrolu prisustva, odnosno izloženosti stresnom događaju.

Ovim istraživanjem se želi dobiti dublji uvid u razumijevanje kompleksnog odnosa između strukture (osobine ličnosti), dinamike ličnosti (mehanizmi odbrane) i subjektivne procjene zadovoljstva životom.

Problemi istraživanja

1. Ispitati stepen i smjer međusobne povezanosti osobina petofaktorskog modela ličnosti (Velikih pet), Mračne trijade, mehanizama odbrane, izloženosti stresnom događaju i mjere zadovoljstva životom.
2. Ispitati prediktivnu vrijednost modela ličnosti (Velikih pet i Mračne trijade) u objašnjenju korištenja zrelih, neurotskih i nezrelih mehanizama odbrane, te u kojoj mjeri osobine ličnosti, mehanizmi odbrane i stresni događaji predviđaju zadovoljstvo životom.
3. Ispitati moderirajuću ulogu mehanizama odbrane u odnosu između osobina ličnosti i zadovoljstva životom, uz kontrolu kovarijata izloženosti stresnom događaju.

Hipoteze

Vodeći se teorijskim spoznajama i empirijskim nalazima, te u skladu sa ciljevima i istraživačkim problemima ovog rada, testirane su sljedeće hipoteze:

H1. Očekujemo da će postojati statistički značajna povezanost osobina ličnosti, mehanizama odbrane i izloženosti stresnom događaju sa zadovoljstvom životom, pri čemu će neuroticizam i osobine Mračne trijade biti pozitivno povezani sa nezrelim mehanizmima odbrane, a suradljivost, savjesnost i otvorenost sa zrelim mehanizmima odbrane; stresni događaji će biti negativno povezani sa zadovoljstvom životom, dok će ekstraverzija i zreli mehanizmi odbrane biti pozitivno, a neuroticizam i nezreli mehanizmi odbrane negativno povezani sa zadovoljstvom životom.

H2. Očekujemo da će Petofaktorski model ličnosti biti snažniji prediktor u objašnjenju korištenja mehanizama odbrane od Mračne trijade, te da će osobine Petofaktorskog modela ličnosti biti značajan prediktor zadovoljstva životom, pri čemu će neuroticizam dosljedno biti najsnažniji negativni prediktor zadovoljstva životom.

H3. Očekujemo da će zreli i nezreli mehanizmi odbrane moderirati odnos između osobina ličnosti i zadovoljstva životom.

2. Metodologija

Ispitanici

U istraživanju je učestvovalo ukupno 198 ispitanika. Većinu uzorka su činile žene ($n=171$). Prosječna dob ispitanika iznosi $M=31.8$ ($SD=13.31$). Obzirom da je dob mjerena u kategorijama (18-20, 31-45, 46-60 i 60+) procijenjena prosječna dob izračunata je na osnovu srednjih vrijednosti svake kategorije. Najviše ispitanika ima završenu srednju školu (47.5%), zatim završen fakultet (40.9%), te nižu stručnu spremu (11.6%).

Instrumentarij

U istraživanju su korišteni sljedeći instrumenti:

Upitnik o općim podacima

Najprije su prikupljeni osnovni podaci o ispitanicima, koji su se odnosili na spol, dob i nivo obrazovanja. Zatim su ispitanici trebali navesti da li su imali negativan događaj u posljednja tri mjeseca, te ukoliko jesu, trebali su opisati taj negativan događaj. Najzad, ispitanici su trebali na skali od pet stupnjeva označiti u kojoj mjeri su zadovoljni svojim životom pri čemu je 1- uopće nisam zadovoljan/a do 5- u potpunosti sam zadovoljan/a.

Upitnik odbrambenih stilova DSQ-40

Za mjerenje mehanizama odbrane korišten je Upitnik odbrambenih mehanizama DSQ-40 autora Andrews, et al. (1989; prema Davidson & McGregor, 1998), kojeg je, uz odobrenje autora, Vulić-Prtorić (2008) adaptirala i prevela na hrvatski jezik.

DSQ-40 je upitnik samoprocjene, sastavljen je od 40 čestica i mjeri 20 mehanizama odbrane (po dvije čestice za svaki mehanizam), koji su grupirani u tri skupine odbrambenih stilova: zreli, neurotski i nezreli. Zadatak ispitanika je da na Likertovoj skali od 5 stupnjeva (1- uopće se ne slažem, do 5- u potpunosti se slažem) označe u kojoj mjeri ih navedena tvrdnja opisuje

ili se odnosi na njih. Individualni rezultat se dobiva računanjem prosječne vrijednosti zbira dvije čestice svakog odbrambenog mehanizma, odnosno prosječne vrijednosti zbira odbrambenih mehanizama unutar svakog odbrambenog stila (Andrews et al., 1993):

1. Zrele odbrane su: sublimacija, humor, anticipacija i supresija. Supskala zrelog odbrambenog stila sadrži osam čestica. Primjer čestice za zreli odbrambeni stil „*Obično mogu uvidjeti ljepšu stranu inače bolne situacije.* “
2. Neurotske odbrane su negiranje, pseudoaltruizam, idealizacija, reaktivna formacija. Supskala neurotskog odbrambenog stila sadrži osam čestica. Primjer čestice za neurotski odbrambeni stil „*Postoji osoba koju znam, a koja može napraviti sve i veoma je pravedna i poštena*“.
3. Nezrele odbrane su: projekcija, pasivna agresija, acting out, izolacija, devaluacija, autistična fantazija, poricanje, premještanje, disocijacija, splitting, racionalizacija, somatizacija. Supskala nezrelog odbrambenog stila sadrži 24 čestice. Primjer čestice za nezreli odbrambeni stil „*Ako bi me moj šef naživcirao, namjerno bih griješio na poslu ili bih radio sporije samo da mu se osvetim*“.

U psihometrijskoj validaciji DSQ-40 upitnika (Vulić-Prtorić, 2008) na uzorku (N=120) studenata različitih studijskih grupa, autorica je utvrdila sljedeće koeficijente unutrašnje pouzdanosti za supskalu zrelih mehanizama $\alpha = .52$, za supskalu neurotskih mehanizama $\alpha = .50$, a nezrelih $\alpha = .71$. U ovom istraživanju koeficijenti unutrašnje pouzdanosti za supskalu zrelih mehanizama $\alpha = .44$, za neurotske $\alpha = .55$, a za nezrele $\alpha = .71$. Niski koeficijenti pouzdanosti su utvrđeni za supskale zrelih i neurotskih odbrambenih stilova koje obuhvataju samo po četiri obrambena mehanizma, te je to jedan od najvećih razloga niske unutrašnje pouzdanosti (Vulić-Prtorić, 2008).

Skala samoprocjene za mjerenje velikih pet faktora ličnosti

Za mjerenje osobina ličnosti korištena je Skala za samoprocjenu pet velikih (PFF, Skala Kardum & Smojver, 1993). Skala koja sadrži pet supskala: ekstraverzija, neuroticizam, suradljivost, savjesnost i otvorenost. Skalu čini 50 pridjeva, pri čemu svaku od pet navedenih dimenzija opisuje po deset pridjeva. Zadatak ispitanika je da na Likertovoj skali od 5 stupnjeva (1- uopće se ne slažem, do 5- u potpunosti se slažem) označe u kojoj mjeri ih navedeni pridjev opisuje. Ukupan rezultat svake supskale se dobije računanjem prosječnog rezultata

pripadajućih čestica. Veći rezultat na supskali ukazuje na veći nivo ekstraverzije, neuroticizma, suradljivosti, savjesnosti i otvorenosti. Treba voditi računa da za sve supskale, osim Otvorenosti, postoje pridjevi koje treba obrnuto bodovati (npr. šutljiv, što je suprotno ekstraverziji). Koeficijent unutrašnje pouzdanosti u ovom istraživanju iznosi: za ekstraverziju $\alpha = .89$, neuroticizam $\alpha = .85$, suradljivost $\alpha = .79$, savjesnost $\alpha = .73$, i za otvorenost $\alpha = .80$.

Prljavih dvanaest (Dirty Dozen)

Upitnik za mjerenje crta mračne trijade (DD; Jonason & Webster, 2010) je, kako mu i samo ime kaže, sastavljen od 12 čestica, pri čemu svaka crta (makijavelizam, psihopatija i narcizam) obuhvata po četiri čestice. U ovom istraživanju je korištena skala prilagođena hrvatskom govornom području (Dinić et al., 2018). Zadatak ispitanika je da na Likertovoj skali od 7 stupnjeva (1- potpuno netačno, do 7- potpuno tačno) označe u kojoj mjeri ih navedena tvrdnja opisuje. Individualni rezultat se dobije računanjem prosječnog rezultata zbira četiriju čestica koje čine makijavelizam („Sklon/a sam da iskoristim druge da bih dobio/la ono što želim.“), psihopatiju („Sklon/a sam da budem neosjetljiv/a prema drugima“) ili narcizam („Želim da mi se drugi dive“). Koeficijent unutrašnje pouzdanosti u ovom istraživanju za supskalu makijavelizma iznosi $\alpha = .88$, za psihopatiju $\alpha = .68$ i za narcizam $\alpha = .86$, dok je koeficijent unutrašnje pouzdanosti na nivou cijele skale Prljavih dvanaest $\alpha = .87$.

Postupak

Odgovori 152 ispitanika su prikupljeni metodom „snježne grude“, tako što je instrumentarij objavljen na društvenim mrežama u online formi (Google Forms), a preostali odgovori ispitanika su prikupljeni na prigodnom uzorku studenata prve godine Filozofskog fakulteta Univerziteta u Sarajevu, Odsjeka za psihologiju. Ispitanici su dobrovoljno učestvovali, te je istraživanje bilo sprovedeno u skladu sa svim etičkim principima koji su propisani APA standardima i Pravilnikom Etičkog odbora Društva psihologa u Federaciji BiH.

3. Rezultati

Prikupljeni podaci su obrađeni u SPSS-u (Statistical Package for the Social Sciences, IBM SPSS Statistics 26). U Tabeli 1. prikazani su podaci deskriptivne statistike.

Tabela 1.

Deskriptivna statistika za (sup)skale (N=198)

Varijabla	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>Min</i>	<i>Max</i>	<i>Sk</i>	<i>SESk</i>	<i>Ku</i>	<i>SEKu</i>
Zadovoljstvo životom	3.87	.77	1.00	5.00	- .51	.17	.50	.34
<i>Mehanizmi odbrane</i>								
Zreli	3.62	.55	2.38	5.00	- .10	.17	- .62	.34
Neurotski	3.20	.66	1.38	4.75	- .08	.17	- .50	.34
Nezreli	2.74	.47	1.67	3.96	.10	.17	- .34	.34
<i>Velikih pet</i>								
Ekstraverzija	3.66	.81	1.50	5.00	- .49	.17	- .41	.34
Neuroticizam	2.81	.74	1.00	5.00	.18	.17	- .14	.34
Suradljivost	4.45	.47	2.60	5.00	-1.05	.17	.94	.34
Savjesnost	4.15	.50	2.60	5.00	- .56	.17	- .07	.34
Otvorenost	3.94	.60	2.20	5.00	- .41	.17	- .60	.34
<i>Mračna trijada</i>								
Makijavelizam	2.50	1.46	1.00	7.00	1.04	.17	.35	.34
Psihopatija	2.42	1.30	1.00	6.75	.97	.17	.57	.34
Narcizam	3.10	1.59	1.00	7.00	.39	.17	- .84	.34

M – aritmetička sredina; *SD* – standardna devijacija; *Min* – minimalni rezultat; *Max* – maksimalni rezultat; *Sk* - skjunis; *SESk* – standardna pogreška skjunisa; *Ku* – kurtosis; *SEKu* – standardna pogreška kurtosisa;

Prosječna vrijednost mjere zadovoljstva životom je $M=3.87$ ($SD= 0.77$). Na supskali zrelih mehanizama odbrane prosječan rezultat iznosio je $M=3.62$ ($SD=0.55$). Prosječan rezultat na supskali neurotičnih mehanizama odbrane iznosi $M=3.20$ ($SD=0.66$), prosječan rezultat supskale nezrelih mehanizama odbrane iznosi $M=2.74$ ($SD=0.47$). Nadalje, prosječna vrijednost za Pet Velikih, po supskalama iznosi za ekstraverziju $M=3.66$ ($SD=0.81$), neuroticizam $M=2.81$ ($SD=0.74$), suradljivost $M=4.45$ ($SD=0.47$) i savjesnost $M=4.15$ ($SD=0.60$). Za supskale Mračne trijade prosječne vrijednosti iznose $M=2.50$ ($SD=1.46$) za makijavelizam, $M=2.42$ ($SD=1.30$) za psihopatiju i $M=3.10$ ($SD=1.59$) za narcizam. Nadalje, u sklopu deskriptivne statistike izračunata je vrijednost skjunisa i kurtosisa, kako bi se utvrdila normalnost distribucije rezultata. Za sve supskale, osim supskale suradljivosti i makijavelizma, vrijednosti skjunisa i kurtosisa je unutar granica (-1 do +1), što ukazuje na simetričnost i normalnu distribuciju podataka. Supskala suradljivosti pokazuje negativnu asimetričnost sa $Sk= -1.05$, a za supskalu makijavelizma utvrđena je pozitivna asimetričnost distribucije sa $Sk= 1.04$, sa standardnom greškom skjunisa $SESk=0.17$. Da bi se utvrdila statistička značajnost ovih odstupanja, izračunali smo su Kolmogorov-Smirnov (KS) i Shapiro-Wilk (SW) test normalnosti. Rezultati pokazuju da su distribucije ovih varijabli blago asimetrične, ali odstupanja nisu statistički značajna ($KS = .16$ za makijavelizam; $KS = .13$ za suradljivost; $p > .05$; $SW = .88$ za makijavelizam; $SW = .91$ za suradljivost; $p > .05$), što ukazuje na zadovoljenje pretpostavke normalnosti. Stoga je primjena parametrijskih statističkih analiza opravdana.

U Tabeli 2. se nalazi matrica interkorelacija rezultata sociodemografskih podataka, stresa, zadovoljstva životom, osobina ličnosti (Velikih pet i Mračna trijada) i mehanizama odbrane.

Tabela 2.

Interkorelacije između varijabli sociodemografskih podataka, stresa, zadovoljstva životom, osobina ličnosti (Velikih pet i Mračna trijada) i mehanizama odbrane

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.	16.
1.	1	.11	.07	.05	.03	-.20**	-.17*	-.08	.03	.03	.14*	.08	-.10	-.14	-.07	-.07
2.		1	.13	-.08	.16*	-.30**	-.11	-.20**	.16*	-.13	.24**	.25**	.07	.09	.17*	.06
3.			1	.03	.04	-.10	-.10	.00	.03	-.10	.09	.12	.11	.01	.00	.00
4.				1	-.18*	.06	.09	-.02	-.11	.22*	-.08	-.10	.04	-.02	.02	.17*
5.					1	-.11	-.09	-.10	.24**	-.50**	.24**	.31**	.15*	.18*	0.10	-.2**
6.						1	.52**	.55**	-.07	.13	-.50**	-.30**	-.01	-.10	-.12	.20**
7.							1	.38**	-.09	.14*	-.62**	-.32**	.10	-.02	-.23**	.31**
8.								1	.02	.12	-.37**	-.27**	.15*	.08	.02	.24**
9.									1	-.27**	.16*	.21**	.17*	.11	-.01	-.25**
10.										1	-.24**	-.36**	-.25**	-.27**	.09	.26**
11.											1	.55**	.06	.14*	.34**	-.22**
12.												1	.30**	.22**	.18**	-.14*
13.													1	.33**	.19**	.05
14.														1	.29**	.24**
15.															1	.32**
16.																1

N=198; r – Pearsonov koeficijent korelacije; $p < .05^*$; $p < .01^{**}$

1. Spol; 2. Dob; 3. Nivo obrazovanja; 4. Stresni događaj; 5. Mjera zadovoljstva životom; 6. Makijavelizam; 7. Psihopatija; 8. Narcizam; 9. Ekstraverzija; 10. Neuroticizam; 11. Suradljivost; 12. Savjesnost; 13. Otvorenost; 14. Zreli mehanizmi odbrane; 15. Neurotični mehanizmi odbrane; 16. Nezreli mehanizmi odbrane

Iz Tabele 3. možemo vidjeti da je za varijablu spol utvrđena negativna i niska, ali statistički značajna povezanost sa makijavelizmom ($r = -.20$; $p < .01$) i psihopatijom ($r = -.17$, $p < .05$), te niska i pozitivna, statistički značajna povezanost sa suradljivošću ($r = .14$, $p < .05$). Dob je u niskoj i negativnoj statistički značajnoj korelaciji sa makijavelizmom ($r = -.30$; $p < .01$) i narcizmom ($r = -.20$; $p < .01$), dok je statistički značajno i pozitivno povezana sa mjerom zadovoljstva životom ($r = .16$, $p < .05$), ekstraverzijom ($r = .16$, $p < .05$), suradljivošću ($r = -.24$, $p < .01$), savjesnošću ($r = .25$, $p < .01$), i neurotskim mehanizmima odbrane ($r = .17$, $p < .05$). Za nivo obrazovanja nije utvrđena statistička značajnost sa ostalim varijablama. Varijabla stresni događaj je u niskoj, ali statistički značajnoj negativnoj korelaciji sa mjerom zadovoljstva životom ($r = -.18$, $p < .05$), te niskoj, pozitivnoj i statistički značajnoj korelaciji sa

neuroticizmom ($r = .22, p < .05$) i nezrelim stilom odbrana ($r = .17, p < .05$). Mjera zadovoljstva životom je u niskoj, negativnoj i statistički značajnoj korelaciji sa nezrelim mehanizmima odbrane ($r = -.20, p < .01$), te umjerenoj, negativnoj i statistički značajnoj korelaciji sa neuroticizmom ($r = -.50, p < .01$). Utvrđena je pozitivna, niska i statistički značajna povezanost između mjere zadovoljstva životom i ekstraverzije ($r = -.24, p < .01$), suradljivosti ($r = -.24, p < .01$), savjesnosti ($r = .31, p < .01$), otvorenosti ($r = .15, p < .05$) i zrelih mehanizama odbrane ($r = .18, p < .05$). Između vrijednosti dobijenih na supskali zrelih odbrambenih mehanizama i neuroticizma utvrđena je statistički značajna negativna povezanost ($r = -.27, p < .01$), te niska i pozitivna statistički značajna povezanost sa varijablom savjesnost ($r = .22, p < .01$) i varijablom suradljivost ($r = .14, p < .05$), te umjerena pozitivna i statistički značajna povezanost sa varijablom otvorenost ($r = .33, p < .01$). Za zreli stil odbrana utvrđena je negativna povezanost sa makijavelizmom i psihopatijom, te pozitivna povezanost sa varijablama ekstraverzije i suradljivosti, ali te povezanosti nisu bile statistički značajne. Nadalje, između neurotskih odbrana i psihopatije utvrđena je niska statistički značajna negativna korelacija ($r = -.23, p < .01$). Niska, ali statistički značajna pozitivna povezanost je utvrđena između neurotskih odbrana i varijable suradljivosti ($r = .34, p < .01$), savjesnosti ($r = .18, p < .01$) i otvorenosti ($r = .19, p < .01$). Utvrđena je niska, ali statistički značajna pozitivna povezanost nezrelog stila odbrana sa makijavelizmom ($r = .19, p < .01$) i narcizmom ($r = .24, p < .01$), dok je sa psihopatijom utvrđena umjerena i statistički značajna pozitivna povezanost ($r = .31, p < .01$). Utvrđena je niska, ali statistički značajna i negativna povezanost nezrelog stila odbrana sa varijablama ekstraverzije ($r = -.25, p < .01$), suradljivosti ($r = -.22, p < .01$) i savjesnosti ($r = -.14, p < .01$), dok je sa varijablom neuroticizma utvrđena niska, statistički značajna pozitivna povezanost ($r = .26, p < .01$). Za međusobnu povezanost stilova odbrambenih mehanizama utvrđena je niska do umjerena, statistički značajna i pozitivna korelacija, gdje je utvrđeno $r = .29$ ($p < .01$) za zrele i neurotske odbrane, zrele i nezrele $r = .24$ ($p < .01$) i neurotske i nezrele $r = .32$ ($p < .01$). Za skale odbrambenih mehanizama nije utvrđena statistički značajna povezanost sa ostalim varijablama. Statistički značajna umjerena pozitivna korelacija utvrđena je između makijavelizma i psihopatije ($r = .55, p < .01$), makijavelizma i narcizma ($r = .55, p < .01$), te psihopatije i narcizma ($r = .38, p < .01$). Nadalje, utvrđena je umjerena statistički značajna negativna povezanost suradljivosti sa makijavelizmom ($r = -.54, p < .01$), te umjerena do visoka korelacija sa psihopatijom ($r = -.62, p < .01$) i narcizmom ($r = -.37, p < .01$). Za savjesnost je utvrđena niska, ali statistički značajna i negativna povezanosti sa narcizmom ($r = -.27, p < .01$), te umjerena, statistički značajna i negativna korelacija sa makijavelizmom ($r = -.33, p < .01$) i psihopatijom ($r = -.32, p < .01$). Niska, ali statistički značajna pozitivna korelacija

utvrđena je i između varijabli psihopatije i neuroticizma ($r = .14$, $p < .05$). Narcizam je u niskoj, ali statistički značajnoj korelaciji sa varijablom otvorenost ($r = .15$, $p < .05$). Za osobine Mračne trijade nije utvrđena statistički značajna povezanost sa ostalim varijablama. Ekstraverzija je u niskoj, ali statistički značajnoj pozitivnoj korelaciji sa varijablama suradljivost ($r = .16$, $p < .05$), savjesnost ($r = .21$, $p < .01$) i otvorenost ($r = .18$, $p < .05$), dok je sa neuroticizmom utvrđena niska, ali statistički značajna negativna povezanost ($r = -.27$, $p < .01$). Neuroticizam je u niskoj, statistički značajnoj i negativnoj korelaciji sa varijablama suradljivost ($r = -.24$, $p < .01$), otvorenost ($r = -.25$, $p < .01$), te umjerenoj, statistički značajnoj i negativnoj korelaciji sa varijablom savjesnost ($r = -.36$, $p < .01$). Savjesnost je u umjerenoj, statistički značajnoj i pozitivnoj korelaciji sa varijablom suradljivost ($r = .55$, $p < .01$) i varijablom otvorenost ($r = .30$, $p < .01$).

Multipla regresijska analiza

Nadalje, kako bi se testirala druga hipoteza, provedena je multipla regresijska analiza, pri čemu su prethodno ispitani svi preduslovi za provođenje analize. Veličina uzorka ($N=198$) zadovoljava statističke zahtjeve. Linearna povezanost između prediktora i zavisne varijable potvrđena je scatter plot dijagramom i parcijalnim regresionim grafikonima, bez uočenih zakrivljenosti. Pretpostavka normalnosti reziduala potvrđena je histogramom, Q-Q dijagramom i Shapiro-Wilk testom. Homoskedastičnost je vizuelno procijenjena i potvrđena na osnovu ravnomjernog rasporeda reziduala. Nezavisnost grešaka potvrđena je Durbin-Watson testom (vrijednosti između 1.5 i 2.5). Multikolinearnost nije prisutna – svi prediktori imaju $VIF < 10$ i toleranciju > 0.1 . Također, nisu uočeni ekstremni slučajevi prema standardizovanim rezidualima, leverage vrijednostima i Cookovoj distanci.

U Tabeli 4. su prikazani rezultati multiple regresijske analize ispitivanja osobina ličnosti Petofaktorskog modela i Mračne trijade u objašnjenju korištenja zrelih mehanizama odbrane

Tabela 4.

Rezultati multiple regresijske analize ispitivanja osobina ličnosti modela Velikih pet i Mračne trijade u objašnjenju korištenja zrelih mehanizama odbrane

Model	<i>B</i>	<i>SEB</i>	β	<i>t</i>	<i>p</i>	<i>R</i>	R^2	ΔR^2	<i>F</i>	<i>p</i>
Konstanta	3.59	.10		36.86	.00					
Makijavelizam	-.08	.04	-.21	-2.32	.02					
Psihopatija	.01	.04	.02	.25	.80	.19	.036	.02	2.44	.07
Narcizam	.07	.03	.19	2.28	.02					
Konstanta	2.47	.53		4.62	.00					
Ekstraverzija	.00	.05	.00	.03	.97					
Neuroticizam	-.12	.06	-.17	-2.26	.03					
Suradljivost	.07	.09	.06	.79	.43	.39	.16	.13	7.02	.00*
Savjesnost	.04	.09	.04	.48	.63					
Otvorenost	.25	.07	.28	3.85	.00					
Kriterij										
Zreli mehanizmi										

B - nestandardizirani koeficijenti regresije; *SEB* - standardna pogreška nestandardiziranog koeficijenta regresije; β - standardizirani beta koeficijenti; *t* - t-vrijednosti; *R* - ukupni koeficijent korelacije; R^2 - koeficijent determinacije; ΔR^2 - korigovani koeficijent determinacije; *F* - F-test; $p < .05^*$

Rezultati ukazuju da model Mračne trijade nije statistički značajan ($F(3,194) = 2.44$, $p > .05$), te da ovaj skup prediktora objašnjava svega 3.6% varijance u korištenju zrelih mehanizama odbrane ($R^2 = .036$). Suprotno modelu Mračne trijade, model temeljen na osobinama Velikih pet pokazuje znatno bolju prediktivnost. Model Velikih pet statistički je značajan ($F(5,192) = 7.02$, $p < .001$), te objašnjava 16% varijance u korištenju zrelih mehanizama odbrane ($R^2 = .16$). Unutar ovog modela, za ekstraverziju nije utvrđen značajan doprinos ($\beta = .002$, $p > .05$). Međutim, za neuroticizam je utvrđen statistički značajan negativan doprinos ($\beta = -.17$, $p < .05$). Suradljivost ($\beta = .06$, $p > .05$) i savjesnost ($\beta = .04$, $p > .05$) ne pokazuju značajan doprinos, dok otvorenost ka novim iskustvima je snažan i statistički značajan pozitivan prediktor ($\beta = .28$, $p < .001$) u korištenju zrelih mehanizama odbrane. Ovi rezultati ukazuju da model temeljen

na osobinama Velikih pet ima snažniju i statistički značajnu prediktivnost u objašnjenju korištenja zrelih mehanizama odbrane u poređenju sa modelom Mračne trijade.

U Tabeli 5. su prikazani rezultati multiple regresijske analize ispitivanja osobina ličnosti Velikih pet i Mračne trijade u objašnjenju korištenja neurotskih mehanizama odbrane.

Tabela 5.

Rezultati multiple regresijske analize ispitivanja osobina ličnosti modela Velikih pet i Mračne trijade u objašnjenju korištenja neurotskih mehanizama odbrane

Model	<i>B</i>	<i>SEB</i>	β	<i>t</i>	<i>p</i>	<i>R</i>	R^2	ΔR^2	<i>F</i>	<i>p</i>
Konstanta	3.35	.12		29.16	.00					
Makijavelizam	-.04	.04	-.08	-.91	.37					
Psihopatija	-.13	.04	-.25	-3.09	.00	.27	.072	.06	5.02	.002*
Narcizam	.07	.04	.16	1.91	.06					
Konstanta	-.67	.63		-1.07	.28					
Ekstraverzija	-.04	.06	-.05	-.68	.50					
Neuroticizam	.20	.06	.23	3.15	.00					
Suradljivost	.55	.11	.40	5.06	.00	.45	.198	.18	9.46	.00*
Savjesnost	-.02	.11	-.01	-.17	.87					
Otvorenost	.26	.08	.24	3.36	.00					

Kriterij
Neurotski
mehanizmi

B - nestandardizirani koeficijenti regresije; *SEB* - standardna pogreška nestandardiziranog koeficijenta regresije; β - standardizirani beta koeficijenti; *t* - t-vrijednosti; *R* - ukupni koeficijent korelacije; R^2 - koeficijent determinacije; ΔR^2 - korigovani koeficijent determinacije; *F* - F-test; *p* < .05*

Statistička značajnost modela Mračne trijade potvrđena je F-testom ($F(3,194) = 5.02, p < .01$), što ukazuje na umjeren doprinos prediktora u objašnjavanju varijance kriterijske varijable. Ukupni koeficijent korelacije modela iznosi $R = .268$, dok koeficijent determinacije iznosi $R^2 = .072$, što znači da model Mračne trijade objašnjava ukupno 7.2% varijance u korištenju neurotskih mehanizama odbrane. Rezultati modela Mračne trijade pokazuju da je jedino psihopatija statistički značajan prediktor u objašnjenju korištenja neurotskih mehanizama odbrane. Naime, psihopatija je statistički značaj prediktor ($\beta = -.252, p < .01$) u objašnjenju kriterijske varijable neurotskih odbrana, što implicira da veći nivo psihopatije doprinosi smanjenom korištenju neurotskih odbrana. Makijavelizam nije statistički značajan prediktor ($\beta = -.082, p > .05$), dok je narcizam dosegao granično značajnu razinu, ali nema dovoljnu statističku snagu prediktora ($\beta = .159, p > .05$). Statistička značajnost modela za Pet velikih iznosi $F(5,192) = 9.46, p < .001$, koeficijent determinacije iznosi $R^2 = .198$, što objašnjava 19.8% varijance u korištenju neurotskih mehanizama odbrane. Ekstraverzija nema značajan doprinos ($\beta = -.046, p > .05$) u objašnjenju neurotskih odbrana. Neuroticizam je značajan prediktor korištenja neurotskih mehanizama odbrane ($\beta = .226, p < .01$). Suradljivost je statistički značajan prediktor ($\beta = .396, p < .001$), dok za savjesnost nije utvrđen značajan doprinos ($\beta = -.014, p > .05$). Također, otvorenost je značajno i pozitivno doprinijela modelu ($\beta = .235, p < .001$). Prema tome, model utemeljen na osobinama Velikih pet pruža znatno veću prediktivnu snagu u objašnjenju korištenja neurotskih mehanizama odbrane, s objašnjenom varijansom od 19.8% u odnosu na 7.2% objašnjene varijance u modelu Mračne trijade.

U Tabeli 6. su prikazani rezultati multiple regresijske analize ispitivanja osobina ličnosti Petofaktorskog modela i Mračne trijade u objašnjenju korištenja nezrelih mehanizama odbrane.

Tabela 6.

Rezultati multiple regresijske analize ispitivanja osobina ličnosti modela Velikih pet i Mračne trijade u objašnjenju korištenja nezrelih mehanizama odbrane

Model	B	SEB	β	t	p	R	R ²	ΔR^2	F	p
Konstanta	2.39	.08		29.9	.00					
				2						
Makijavelizam	-.01	.03	-.03	-.32	.75					
Psihopatija	.10	.03	.26	3.32	.00	.34	.114	.10	8.28	.00*
Narcizam	.05	.02	.16	1.91	.06					
Konstanta	2.97	.46		6.47	.00					
Ekstraverzija	-.11	.04	-.19	-2.80	.01					
Neuroticizam	.14	.05	.21	2.90	.00					
Suradljivost	-.16	.08	-.16	-1.97	.05	.38	.146	.12	6.54	.00*
Savjesnost	.02	.08	.02	.20	.84					
Otvorenost	.11	.06	.15	2.02	.05					

Kriterij Nezreli
mehanizmi

B - nestandardizirani koeficijenti regresije; *SEB* - standardna pogreška nestandardiziranog koeficijenta regresije; β - standardizirani beta koeficijenti; *t* - t-vrijednosti; *R* - ukupni koeficijent korelacije; *R*² - koeficijent determinacije; ΔR^2 - korigovani koeficijent determinacije; *F* - F-test; *p* < .05*

Model Mračne trijade je statistički značajan ($F(3,194) = 8.28$, $p < .001$), te objašnjava 11.4% varijance u korištenju nezrelih mehanizama ($R^2 = .114$). Psihopatija je statistički značajan prediktor ($\beta = .264$, $p < .001$), u objašnjenju nezrelih mehanizama odbrane. Makijavelizam ($\beta = -.029$, $p > .05$) nema značajan doprinos, dok je za narcizam utvrđena granična značajnost, ali opet nedovoljna da bi se smatrao značajnim prediktorom ($\beta = .156$, $p > .05$). Model za Velikih pet statistički značajan ($F(5,192) = 6.54$, $p < .001$), te objašnjava ukupno 14.6% varijance u korištenju nezrelih mehanizama ($R^2 = 0.114$). Pritom, od svih faktora ličnosti neuroticizam je najsnažniji prediktor u objašnjenju korištenja nezrelih mehanizama ($\beta = .214$, $p < .001$), ekstraverzija je statistički značajan prediktor u negativnom smjeru ($\beta = -.196$, $p < .01$). Za suradljivost je također utvrđen značajan negativan doprinos ($\beta = -.159$, $p < .05$), dok

doprinos savjesnosti nije značajan ($\beta = .017$, $p > .05$). Doprinos otvorenosti je značajan i pozitivan ($\beta = .146$, $p < .05$). Najzad, model temeljen na osobinama Velikih pet pokazuje nešto veći objašnjeni postotak varijance (14.6%) u odnosu na model Mračne trijade (11.4%). U modelu Mračne trijade, jedini značajan prediktor je psihopatija, dok je u modelu Velikih pet istaknuto više značajnih prediktora, među kojima su ekstraverzija, neuroticizam, suradljivost i otvorenost. Ovi rezultati sugeriraju da osobine prema modelu Velikih pet pružaju kompleksniji i sveobuhvatniji okvir za razumijevanje korištenja kako nezrelih mehanizama odbrane, tako i zrelih i neurotskih odbrana.

Moderatorska regresijska analiza

U svrhu testiranja prediktivne snage osobina ličnosti modela Velikih pet, Mračne trijade i izloženosti stresnom događaju u objašnjenju zadovoljstva životom, kao i potencijalne moderatorske uloge mehanizama odbrane u odnosu između osobina ličnosti i zadovoljstva životom, provedena je moderatorska regresijska analiza korištenjem PROCESS makro ekstenzije za SPSS (Model 1; Hayes, 2022). Sve varijable u analizi bile su prethodno standardizirane radi pouzdanije interpretacije. Modeli su postavljeni tako da su prediktorske varijable činile osobine ličnosti, kriterijska varijabla je zadovoljstvo životom, a mehanizmi odbrane su moderatori odnosa između prediktora i kriterija, uz kontrolu uticaja kontekstualne varijable izloženosti stresnom događaju. Stabilnost i priroda dobijenih efekata su uporedo testirane analizom jednostavnih nagiba i bootstrap metodom. Rezultati analize su tabelarno prikazani u Prilogu 1.

Rezultati (Prilog 1., Tabela 1.) ukazuju da su svi ukupni modeli statistički značajni, pri čemu su modeli osobina Velikih pet dosljedno najsnažniji prediktori, te objašnjavaju najveći postotak varijance u mjeri zadovoljstva životom ($R^2 \approx .08 - .30$, $p < .01 - p < .001$). Dosljedno najveća prediktivna snaga u objašnjenju varijance zadovoljstva životom je utvrđena za glavni efekat neuroticizma (Zrele odbrane, $\beta = -.49$, $p < .001$; Neurotske odbrane, $\beta = -.53$, $p < .001$; Nezrele odbrane, $\beta = -.51$, $p < .001$). Time je potvrđena hipoteza da je petofaktorski model ličnosti prediktor sa najvećom prediktivnom snagom, gdje je neuroticizam najsnažniji negativni prediktor. Premda su ukupni modeli sa prediktorima osobina Mračne trijade statistički značajni, glavni efekti makijavelizma, psihopatije i narcizma nisu značajni prediktori

zadovoljstva životom, što dodatno potvrđuje hipotezu da su osobine Velikih pet, u ovom nacrtu, daleko najsnažniji prediktori.

Većina interakcija između osobina ličnosti i stilova obrane nisu statistički značajne, što je dodatno potvrđeno i bootstrap metodom. Međutim, interakcije nezrelih odbrana sa neuroticizmom ($\beta = -.14$, $p < .05$; $\Delta R^2 = .02$, $F(1, 193) = 4.15$, $p < .05$) i otvorenosću ($\beta = -.14$, $p < .05$; $\Delta R^2 = .02$, $F(1, 193) = 3.75$, $p < .05$) ukazuju na značajan interakcijski efekat. Analizom jednostavnih nagiba (Prilog 1., Tabela 2.) za interakciju neuroticizma i nezrelih odbrana utvrđeni su dosljedno negativni nagibi pri svim razinama nezrelih odbrana ($p < .001$), ali obzirom na nestabilan bootstrap rezultat (Prilog 1., Tabela 3.) 95 % CI $[-.30, .01]$, ova interakcija se ne može smatrati pouzdanom. Nadalje, analizom jednostavnih nagiba (Prilog 1., Tabela 2.) su utvrđeni pozitivni nagibi otvorenosti na srednjoj ($p < .05$) i visokoj ($p < .01$) razini nezrelih mehanizama, te je bootstrapping (Prilog 1., Tabela 3.) ukazao na pouzdanost interakcije 95 % CI $[.01, .27]$.

Obzirom da su testirane 24 nezavisne moderacijske regresije istovremeno, primijenjena je Bonferroni korekcija kako bi se kontrolisala kumulativna pogreška tipa I. Preračunata vrijednost alfa nivoa iznosila je $p < .002$, što je korišteno kao kriterij za procjenu statističke značajnosti. Nakon primjene Bonferroni korekcije za višestruka testiranja ($\alpha = .002$), nijedna od ispitivanih interakcija nije statistički značajna. Shodno tome, odbacuje se hipoteza o moderatorskom efektu mehanizama odbrane.

4. Diskusija

Ciljevi ovog rada bili su da se ispita odnos osobina ličnost (Velikih pet i Mračna trijada), odbrambenih mehanizama (zreli, neurotski i nezreli stil odbrana) i zadovoljstva životom. Tačnije, željeli smo ispitati snagu i smjer povezanosti navedenih varijabli. Zatim smo željeli dobiti dublji uvid u prediktivnu snagu osobina ličnosti u objašnjenju korištenja različitih stilova mehanizama odbrane, kao i prediktivnu snagu osobina ličnosti i mehanizama odbrane u predviđanju mjere zadovoljstva životom. Najzad, zanimalo nas je da li mehanizmi odbrane moderiraju odnos između osobina ličnosti i zadovoljstva životom, pri čemu smo testirali i prediktivnu snagu varijable izloženosti stresnim životnim događajima na mjeru zadovoljstva životom. Osobine ličnosti petofaktorskog modela (Velikih pet) je mjereno Skalom za samoprocjenu pet velikih (PFF, Skala Kardum & Smojver, 1993), dok su osobine Mračne trijade mjerene Upitnikom za mjerenje crta mračne trijade Prljavih dvanaest (DD; Jonason & Webster, 2010). Stilovi odbrambenih mehanizama su mjereni Upitnikom odbrambenih mehanizama (DSQ-40; Andrews, et al., 1989; prema Davidson & McGregor, 1998; adaptirala Vulić-Prtorić, 2008). Zadovoljstvo životom je mjereno skalom likertovog tipa od 5 stupnjeva, pri čemu 1 označava nisko zadovoljstvo, a 5 označava visoko zadovoljstvo životom. Vrste stresnih događaja smo kategorisali prema klasifikaciji stresnih životnih događaja prema kontekstu (Lazarus & Folkman, 2013). Međutim, obzirom da je distribucija odgovora bila značajno asimetrična ($p > .05$), za daljnju analizu uključili smo stresne događaje kao dihotomnu varijablu (prisustvo/odsustvo stresnog događaja), gdje smo ispitivali prisustvo stresnog događaja. U ovom dijelu fokus će biti na interpretaciji ovih nalaza, poređenju dobijenih rezultata sa postojećom literaturom, metodološkim ograničenjima ovog istraživanja, praktičnim implikacijama, kao i smjernicama za buduća istraživanja.

Dobiveni rezultati ukazuju na značajne povezanosti između osobina modela Velikih pet i Mračne trijade, različitih stilova mehanizama odbrane, kao i mjere zadovoljstva životom. Najprije, rezultati pokazuju niz značajnih povezanosti između osobina ličnosti Velikih pet, Mračne trijade, stilova odbrambenih mehanizama i zadovoljstva životom. U skladu sa prethodnim istraživanjima (Paulhus & Williams, 2002; Jonason & Webster, 2010), osobine mračne trijade (makijavelizam, narcizam, psihopatija) međusobno su pozitivno povezane, što potvrđuje prethodne teorijske temelje da ove osobine dijele zajedničke crte kao što su manipulativnost i emocionalna hladnoća. Istovremeno, negativne korelacije između osobina mračne trijade, suradljivosti i savjesnosti podržavaju nalaze koji ukazuju na nisku socijalnu i

emocionalnu prilagodbu kod pojedinaca sa izraženijim mračnim crtama (Jones & Figueredo, 2013). Prisustvo stresnih događaja je u niskoj, ali statistički značajnoj negativnoj korelaciji sa mjerom zadovoljstva životom, što sugerira da izloženost stresnom životom događaju značajno umanjuje zadovoljstvo životom, što ide u prilog nalazima ranijih studija (Luhmann & Eid, 2009). Zadovoljstvo životom pozitivno je povezano sa ekstraverzijom, savjesnošću i zrelim odbranama, a negativno sa neuroticizmom i nezrelim mehanizmima, što je u skladu s Vaillantovim (1994) modelom psihološke prilagodbe, prema kojem zreliji odbrambeni stilovi doprinose emocionalnoj stabilnosti i dobrobiti. Nalazi također pokazuju da su nezreli mehanizmi povezani s višim rezultatima na mračnoj trijadi, što može ukazivati na niži stepen psihološke prilagodbe i emocionalne regulacije (Petrides et al., 2011; prema Michels & Schulze, 2021). Osobine mračne trijade često su povezane sa maladaptivnim stilovima suočavanja, koji uključuju korištenje mehanizama odbrane kao što su poricanje, pasivna agresija i projekcija, koji su povezani sa nižom sposobnošću emocionalne regulacije (Vaillant, 1994). Također, rezultati pokazuju da su zreli mehanizmi odbrane, kao što su sublimacija i humor, negativno povezani sa osobinama mračne trijade, a pozitivno sa osobinama poput suradljivosti, savjesnosti i otvorenosti, koje su prema modelu Velikih pet povezane sa emocionalnom stabilnošću i socijalnom adaptacijom (Costa & McCrae, 1992). Osobe koje češće koriste zrele mehanizme odbrane pokazuju veću emocionalnu stabilnost, što je u skladu sa nižim razinama neuroticizma i višim razinama savjesnosti i suradljivosti (Rothbart et al., 2004). Povezanost između nezrelih odbrambenih mehanizama i neuroticizma također sugerira da osobe s višim rezultatima na neuroticizmu mogu biti sklonije korištenju maladaptivnih obrazaca prilagodbe, što je u skladu sa prethodnim istraživanjima koja ukazuju na vezu između neuroticizma i psihopatoloških tendencija (Paulhus & Williams, 2002). Ovi nalazi pružaju važno razumijevanje kako određene osobine ličnosti mogu uticati na korištenje specifičnih stilova mehanizama odbrane. Sumirano, neuroticizam i osobine Mračne trijade su statistički značajno i pozitivno povezane sa korištenjem nezrelih mehanizama odbrane, dok su suradljivost, savjesnost i otvorenost značajno i pozitivno povezane sa korištenjem zrelih mehanizama odbrane. Pored toga, izloženost stresnom događaju je u značajnoj i negativnoj korelaciji sa zadovoljstvom životom, te su ekstraverzija i zreli mehanizmi značajno i pozitivno povezane sa zadovoljstvom životom, a neuroticizam i nezreli stil odbrana značajno i negativno povezani sa životnim zadovoljstvom. Na osnovu dobijenih nalaza, možemo potvrditi prvu hipotezu ovog istraživanja.

Nadalje, u ispitivanju prediktivne snage osobina ličnosti modela Mračne trijade i modela Velikih pet u objašnjenju korištenja različitih stilova mehanizama odbrane, dobiveni rezultati pokazuju značajne razlike u prediktivnim potencijalima ova dva modela, pri čemu je model Velikih pet dosljedno snažniji prediktor za sva tri stila odbrambenih mehanizama. U modelu Mračne trijade, za koji nije utvrđena statistička značajnost, te objašnjava svega 3.6% varijanse u korištenju zrelih mehanizama odbrane, uočeno je da makijavelizam ima statistički značajan negativan doprinos, što sugerira da osobe sa izraženijim manipulativnim i instrumentalnim pogledom na druge manje koriste adaptivne i funkcionalne mehanizme odbrane, poput humora, sublimacije ili altruizma. Ovaj nalaz je u skladu sa prethodnim istraživanjima (Cramer, 2015), koja ukazuju da osobe sa visokom razinom makijavelizma rijetko koriste intrapsihički rad na konstruktivnoj regulaciji afekta, te umjesto toga biraju spoljašnje, često agresivne ili pasivno-agresivne strategije. Moguće je da takvi pojedinci koriste mehanizme kao što su humor i anticipacija, kako bi zadržali pozitivnu sliku o sebi, što se može tumačiti kao zrela strategija. S druge strane, psihopatija nema značajan doprinos u objašnjenju korištenja zrelih odbrana, što implicira da hladnoća, impulsivnost i odsustvo emocionalnosti karakteristične za psihopatiju ne koreliraju direktno sa korištenjem zrelih mehanizama. Nasuprot tome, model Velikih pet je statistički značajan i objašnjava 16% varijance u korištenju zrelih odbrana, što je značajno više objašnjene varijance u poređenju sa Mračnom trijadom. Najznačajniji doprinos ima faktor otvorenosti, što je u skladu sa teorijskim pretpostavkama da visoka otvorenost omogućava introspektivne procese i kreativne metode emocionalne obrade (Costa & McCrae, 1992). Također, neuroticizam ima značajan negativan doprinos, što ukazuje da emocionalna nestabilnost otežava korištenje zrelih strategija. Ostali faktori (ekstraverzija, suradljivost i savjesnost) nisu pokazali značajan doprinos, iako su u ranijim studijama (Lingiardi et al., 1999) dobijeni rezultati koji pokazuju da je savjesnost statistički značajno povezana sa zrelim mehanizmima odbrane. U objašnjenju varijance neurotskih mehanizama odbrane, model Mračne trijade je statistički značajan, ali pokazuje slabiju prediktivnu snagu, sa ukupno 7,2% objašnjene varijance. Psihopatija ima značajan negativan doprinos, što sugerira da osobe sa visokom psihopatijom manje koriste neurotske mehanizme, vjerovatno zbog niskog introspektivnog kapaciteta. Ovaj nalaz je u skladu sa tvrdnjama Cleckleyja (1988) o emocionalnoj neosjetljivosti kod psihopatije. Narcizam je na granici značajnosti, što upućuje na moguću povezanost narcističke ranjivosti sa neurotskim obrascima, kako navode Dickinson & Pincus (2003), ali bez dovoljno snage da doprinese modelu. S druge strane, model Velikih pet je statistički značajan, te iznova pokazuje veću prediktivnu snagu sa 19,8% objašnjene varijance. Neuroticizam, kao i u prethodnim istraživanjima (Vaillant, 1994; Hyphantis et al.,

2006), pokazuje značajan doprinos, potvrđujući vezu između emocionalne disregulacije i korištenja odbrana koje imaju potencijal da naruše realnost. Suradljivost i otvorenost imaju značajan pozitivan doprinos, što implicira kompleksnu prirodu neurotskih odbrana koje ponekad mogu biti adaptivne. Ekstraverzija i savjesnost nemaju značajan doprinos. U analizi varijance nezrelih odbrana, model Mračne trijade je značajan prediktor, te objašnjava 11,4% varijance u korištenju nezrelih mehanizama, pri čemu je psihopatija najznačajniji prediktor. Ova povezanost ukazuje na izraženu sklonost ka impulsivnim i destruktivnim mehanizmima kao što su acting-out i agresija. Model Velikih pet također pokazuje značajnu prediktivnu snagu za nezrele mehanizme, sa ukupno objašnjene varijance od 14,6%, pri čemu neuroticizam pruža najsnažniju prediktivnost u objašnjenju korištenja nezrelih mehanizama odbrane. Ovi rezultati sugeriraju da emocionalna nestabilnost može voditi ka aktivaciji manje adaptivnih obrazaca ponašanja, dok visoka interpersonalna toplina i energija (ekstraverzija i suradljivost) mogu djelovati protektivno i voditi ka aktivaciji adaptivnih obrazaca ponašanja i prilagodbe. Interpretacijom ovih rezultata potvrđujemo hipotezu da model Velikih pet jeste dosljedno snažniji prediktor u objašnjenju korištenja sva tri stila odbramebnih mehanizama.

Moderatorskom regresijskom analizom smo najprije testirali prediktivnu snagu osobina ličnosti u objašnjenju varijance zadovoljstva životom, uz kontrolu varijable izloženosti stresnim događajima. Prisustvo stresnih događaja dosljedno je pokazalo negativnu povezanost sa zadovoljstvom životom, što je u skladu sa teorijom transakcijskog modela stresa (Lazarus & Folkman, 2013). Grant et al. (2004) potvrđuju da kumulativni stres smanjuje subjektivno blagostanje čak i kod osoba sa visokom emocionalnom stabilnošću. Ovo potvrđuje važnost kontrole stresa u analizama koje uključuju predviđanje zadovoljstva životom. Najdosljedniji nalaz odnosi se na visoku prediktivnu moć osobina ličnosti iz petofaktorskog modela. Modeli sa osobinama Velikih pet objašnjavaju između 8% i 30% varijance u zadovoljstvu životom, što je u skladu sa prethodnim metaanalizama (Steel et al., 2008). Neuroticizam se izdvojio kao najznačajniji negativni prediktor, što je u skladu sa nalazima Lucasa (2008), koji neuroticizam opisuje kao ključnu prepreku subjektivnom blagostanju zbog njegove povezanosti sa negativnim emocijama, anksioznošću i emocionalnom nestabilnošću. Ekstraverzija i savjesnost pokazale su pozitivne efekte, što potvrđuje teorijske pretpostavke da socijalna angažovanost i organizovanost doprinose boljoj adaptaciji i pozitivnijem iskustvu života (Costa & McCrae, 1992). Suradljivost se također pokazala kao pozitivan prediktor, što je u skladu sa rezultatima Headeya & Wearinga (1992), dok otvorenost nije imala značajan efekt. Ovo je konzistentno sa nalazima koji ukazuju da otvorenost više doprinosi kreativnosti i estetskom doživljaju, ali ne

nužno i zadovoljstvu životom (McCrae & Costa, 1991). Osobine Mračne trijade (makijavelizam, narcizam, psihopatija) nisu pokazale značajne glavne efekte na zadovoljstvo životom. Ovi rezultati su u skladu sa nalazima Jonasona & Krausea (2013), koji sugeriraju da mračne osobine često utiču na tzv. interpersonalne troškove (manipulacija, manjak ili odsustvo empatije), ali ne predviđaju nužno smanjeno lično blagostanje i zadovoljstvo životom. Garcia & Sikström (2014) također naglašavaju da osobe sa izraženim mračnim osobinama mogu doživljavati prividni osjećaj samopouzdanja i kontrole, ali to ne znači da su istinski zadovoljne svojim životom. Ovim nalazima potvrđujemo hipotezu da su osobine Velikih pet dosljedno i znatno snažniji prediktori životnog zadovoljstva, pri čemu je neuroticizam naj snažniji negativni prediktor u mjeri zadovoljstva životom.

U literaturi pronalazimo mnogo teorijskih i empirijskih spoznaja o odnosu i povezanosti osobina ličnosti, izloženosti stresnim događajima, upotrebi različitih stilova odbrana i zadovoljstva životom. Međutim, uloga mehanizama odbrane kao potencijalnih moderatorskih faktora u odnosu između osobina ličnosti i zadovoljstva životom ostaje nedovoljno istraжена, te prema dostupnoj literaturi, do sada nisu identifikovane studije koje bi se direktno bavile ovom specifičnom interakcijom. Stoga je cilj ovog istraživanja bio da ispita da li mehanizmi odbrane moderiraju odnos između osobina ličnosti i zadovoljstva životom, pri čemu smo u model uključili i izloženost stresnom događaju kao kontekstualnu varijablu. Iako većina interakcija nije bila statistički značajna, uočene su dvije iznimke u odnosu sa nezrelim mehanizmima: interakcija nezrelih odbrana sa neuroticizmom i interakcija sa otvorenosću. Premda je uočena statistički značajna interakcija nezrelih mehanizama i neuroticizma, te je analiza jednostavnih nagiba pokazala značajne negativne nagibe neuroticizma pri svim razinama nezrelih odbrana, bootstrap analizom je uočeno da ova interakcija nema pouzdan interval, te se interakcija ne može smatrati značajnom niti pouzdanom. Interakcija otvorenosti i nezrelih mehanizama je analizom jednostavnih nagiba pokazala značajne pozitivne nagibe otvorenosti na srednjoj i visokoj razini nezrelih mehanizama, te je bootstrap analizom utvrđena pouzdanost ove interakcije. Željeli smo osigurati da interpretacija dobivenih rezultata ne dovodi do greške tipa I, odnosno da ne tumačimo prisustvo značajne interakcije, kada je ta interakcija zapravo neznačajna. Obzirom da su testirane 24 nezavisne moderacijske regresije istovremeno, primijenili smo Bonferroni korekciju, nakon čega je preračunati koeficijent pouzdanosti iznosio $\alpha = .002$, čime zaključujemo da nijedna interakcija nema statističku značajnost, te da mehanizmi odbrane nemaju značajan moderatorski efekat u odnosu između osobina ličnosti i zadovoljstva životom. U skladu s tim, osobine ličnosti su se pokazale kao

snažniji i dosljedniji prediktori zadovoljstva životom u odnosu na mehanizme odbrane, te su zadržale direktan i značajan doprinos u objašnjenju zadovoljstva životom, potvrđujući njihovu primarnu ulogu u modelu. Dakle, moderatorski efekti mehanizama odbrane nisu statistički značajni, što ukazuje da mehanizmi odbrane ne mijenjaju snagu ni pravac veze između osobina ličnosti i zadovoljstva životom. Drugim riječima, efekti osobina ličnosti na zadovoljstvo životom ostaju relativno stabilni bez obzira na nivo i stil korištenja mehanizama odbrane. Sukladno dobijenim nalazima, ne možemo prihvatiti hipotezu o moderatorskoj ulozi odbrambenih mehanizama.

Iako je ovo istraživanje pružilo vrijedan uvid u odnose između osobina ličnosti, mehanizama odbrane i zadovoljstva životom, određena metodološka ograničenja moraju se uzeti u obzir pri interpretaciji nalaza. Istraživanje je provedeno na prigodnom uzorku ispitanika, što ograničava eksternu validnost rezultata. Uključivanje ispitanika sa različitih geografskih područja, obrazovnih i socio-ekonomskih profila bilo bi korisno za povećanje generalizabilnosti nalaza (Bornstein et al., 2013). Nadalje, korištene mjere se temelje na samoprocjeni, što otvara mogućnost utjecaja socijalno poželjnih odgovora i subjektivne pristranosti (Paulhus & Vazire, 2007). Iako su korišteni validirani i standardizirani instrumenti poput DSQ-40 i pridjevske skale petofaktorskog modela ličnosti (PFM), ne može se isključiti mogućnost da ispitanici nisu bili pristrani i subjektivni u davanju odgovora, te da su svjesni svojih odbrambenih mehanizama ili da ih nisu mogli precizno prepoznati i izraziti. Odbrambeni mehanizmi po svojoj prirodi predstavljaju nesvjesne procese, te je njihovo samoprocjenjivanje metodološki izazovno (Cramer, 2000). Također, stres je mjeran kao dihotomna varijabla, odnosno u analizu je uključena isključivo varijabla izloženosti stresnom događaju, što je nedovoljno ukoliko želimo ispitati intenzitet stresa. Zatim, istraživanje je provedeno u presječnom (cross-sectional) dizajnu, čime nije moguće utvrditi uzročno-posljedične odnose između varijabli. Nadalje, istraživanje se fokusira na nekoliko ključnih varijabli, ali postoje i drugi psiho-socijalni faktori koji utiču na zadovoljstvo životom, poput socijalne podrške, rezilijencije i emocionalne inteligencije. Sukladno navedenim metodološkim nedostacima ovog rada, buduća istraživanja bi mogla uključiti i druge potencijalne moderatorske i medijatorske varijable, kao što su emocionalna inteligencija, stilovi privrženosti, prisustvo psiho-socijalne mreže podrške, strategije suočavanja i slično. Time bi se dobilo dublje razumijevanje međusobnog djelovanja različitih psiholoških dimenzija u kontekstu zadovoljstva životom (Mikulincer & Shaver, 2007). Također se preporučuje korištenje longitudinalnog dizajna kako bi se preciznije razjasnili razvojni pravci i uzročne veze između osobina ličnosti, odbrambenih mehanizama i

životnog zadovoljstva. Longitudinalna istraživanja su nužna za dublje razumijevanje razvoja i međudjelovanja osobina ličnosti, obrambenih mehanizama i životnog zadovoljstva kroz vrijeme. Također, korištenje višestrukih izvora podataka, poput hetero-evaluacija ili intervjua moglo bi umanjiti pristranost u samoprocjeni i doprinijeti pouzdanijoj procjeni nesvjesnih psiholoških procesa (Cramer, 2008). Nadalje, istraživanja bi trebala biti provedena na kliničkim populacijama kako bi se ispitala relevantnost mehanizama odbrane i osobina ličnosti u uslovima povišene psihološke distresnosti. Time bi se dodatno testirala teorijska pretpostavka o zaštitnoj ulozi određenih obrambenih mehanizama u kontekstu emocionalnog zdravlja i životne dobrobiti.

Nalazi ovog istraživanja imaju značajne praktične implikacije u kontekstu savjetodavnog i kliničkog rada. Utvrđena povezanost određenih osobina ličnosti sa razinom zadovoljstva životom može pomoći stručnjacima u identifikaciji faktora koji doprinose općoj dobrobiti pojedinca. Na primjer, visoka emocionalna stabilnost i ekstraverzija pokazale su se kao značajni prediktori veće subjektivne dobrobiti, što je u skladu sa prethodnim istraživanjima (Steel et al., 2008). Nadalje, iako mehanizmi odbrane u ovom istraživanju nisu moderirali odnos između osobina ličnosti i zadovoljstva životom, njihovo direktno djelovanje i dalje može imati klinički značaj. Praćenje dominacije zrelih ili nezrelih obrambenih obrazaca može biti korisno u procjeni psihološke adaptacije klijenata. Time se otvara prostor za ciljane intervencije kroz psihoterapijske pristupe usmjerene na razvijanje adaptivnijih načina suočavanja sa stresom i unutrašnjim konfliktima (Perry & Bond, 2012).

Zaključak

Zaključno, rezultati ovog istraživanja potvrđuju značaj povezanosti osobina ličnosti i upotrebe različitih mehanizama odbrane, kao i pojedinačnog doprinosa ovih varijabli u objašnjenju zadovoljstva životom. Petofaktorski model ličnosti, tačnije suradljivost, savjesnost i otvorenost, pokazao je značajnu pozitivnu povezanost sa zrelim mehanizmima odbrane, dok su neuroticizam i osobine Mračne trijade bile povezane sa nezrelim stilovima odbrane. Dobijeni nalazi jasno upućuju na to da model Velikih pet sistematski i konzistentno pokazuje veću prediktivnu snagu u odnosu na Mračnu trijadu u objašnjenju korištenja mehanizama odbrane. Dok pojedine osobine Mračne trijade (npr. psihopatija) imaju značajan doprinos, Velikih pet pruža sveobuhvatniji i dublji uvid u psihološke procese samoregulacije i adaptacije. Dodatno, petofaktorski model pokazao je veću prediktivnu snagu u objašnjenju korištenja svih stilova mehanizama odbrane u poređenju sa Mračnom trijadom. Ovi nalazi sugeriraju da ličnost predstavlja ključan okvir za razumijevanje individualnih razlika u emocionalnoj regulaciji i nesvjesnim mehanizmima suočavanja sa stresom. Pored toga, zreli mehanizmi odbrane pokazali su se kao značajan zaštitni faktor za subjektivnu dobrobit, dok su nezreli mehanizmi ukazivali na veću emocionalnu disfunkcionalnost i niže zadovoljstvo životom. Također, utvrđeno je da izloženost stresnom događaju ima negativan doprinos na zadovoljstvo životom. Moderatorski efekti mehanizama odbrane nisu statistički značajni, što ukazuje da mehanizmi odbrane ne mijenjaju snagu ni pravac veze između osobina ličnosti i zadovoljstva životom. Doprinos osobina ličnosti u objašnjenju zadovoljstva životom ostaje relativno stabilan bez obzira na nivo korištenja mehanizama odbrane. Ovi rezultati imaju značajne implikacije za kliničku praksu, jer sugeriraju da se procjena ličnosti prema modelu Velikih pet može koristiti kao važan indikator za identifikaciju potencijalno disfunkcionalnih obrazaca suočavanja i odbrane. Praktične implikacije istraživanja su višestruke – rezultati mogu doprinijeti preciznijoj psihološkoj procjeni, savjetodavnom radu i planiranju intervencija u kliničkoj i psihoterapijskoj praksi. Uvid u nesvjesne mehanizme, kao i crte ličnosti, omogućava bolje razumijevanje načina na koje pojedinci doživljavaju i procesuiraju stresne i konfliktne situacije. Buduća istraživanja bi mogla dodatno proširiti ove nalaze uključivanjem longitudinalnog pristupa ili dodatnih varijabli, kako bi se dodatno razjasnili složeni odnosi između strukture i dinamike ličnosti i psihološke prilagodbe.

Literatura

American Psychiatric Association, DSM-5 Task Force. (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders: DSM-5™ (5th ed.)*. American Psychiatric Publishing, Inc. <https://doi.org/10.1176/appi.books.9780890425596>

American Psychiatric Association (2000). *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders Fourth Edition Text Revision (DSM-IV-TR)*. Washington DC: American Psychiatric Association. <https://doi.org/10.1176/appi.books.9780890423349>

Andrews, G., Singh, M., & Bond, M. (1993). The defense style questionnaire. *Journal of Nervous and Mental Disease*, 181(4), 246–256. <https://doi.org/10.1097/00005053-199304000-00006>

Babiak, P., & Hare, R. D. (2006). *Snakes in suits: When psychopaths go to work*. Regan Books/Harper Collins Publishers.

Barrick, M. R., & Mount, M. K. (1991). The Big Five personality dimensions and job performance: A meta-analysis. *Personnel Psychology*, 44(1), 1–26. <https://doi.org/10.1111/j.1744-6570.1991.tb00688.x>

Bornstein, R. F., Jager, A. J., & Putnick, D. L. (2013). Sampling in developmental science: Situations, shortcomings, solutions, and standards. *Developmental Review*, 33(4), 357–370. <https://doi.org/10.1016/j.dr.2013.08.003>

Bowins, B. (2004). Psychological defense mechanisms: A new perspective. *The American Journal of Psychoanalysis*, 64(1), 1–26. <https://doi.org/10.1023/B:TAJP.0000017989.72521.26>

Brazil, K. J., & Forth, A. E. (2016). Hare Psychopathy Checklist. In V. Zeigler-Hill & T. Shackelford (Eds.), *Encyclopedia of Personality and Individual Differences*. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-319-28099-8_1079-1

Bushman, B. J., & Baumeister, R. F. (1998). Threatened egotism, narcissism, self-esteem, and direct and displaced aggression. *Journal of Personality and Social Psychology*, 75(1), 219–229. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.75.1.219>

Campbell, W. K., & Foster, J. D. (2007). The narcissistic self: Background, an extended agency model, and ongoing controversies. In C. Sedikides & S. J. Spencer (Eds.), *The self* (pp. 115–138). Psychology Press.

Carver, C. S., Johnson, S. L., & Joormann, J. (2008). Serotonergic function, two-mode models of self-regulation, and vulnerability to depression: What depression has in common with impulsive aggression. *Psychological Bulletin*, 134(6), 912–943. <https://doi.org/10.1037/a0013740>

Douglas, H., Bore, M., & Munro, D. (2012). Distinguishing the Dark Triad: Evidence from the Five-Factor Model and the Hogan Development Survey. *Psychology*, 3(3), 237–242. <https://doi.org/10.4236/psych.2012.33033>

Cleckley, H. M. (1988). *The mask of sanity: An attempt to clarify some issues about the so-called psychopathic personality* (5th ed.). Emily S. Cleckley. <https://gwern.net/doc/psychology/personality/psychopathy/1941-cleckley-maskofsanity.pdf>

Compas, B. E., Connor-Smith, J. K., Saltzman, H., Thomsen, A. H., & Wadsworth, M. E. (2001). Coping with stress during childhood and adolescence: Problems, progress, and potential in theory and research. *Psychological Bulletin*, 127(1), 87–127. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.127.1.87>

Costa, P. T., & McCrae, R. R. (1992). Normal personality assessment in clinical practice: The Revised NEO Personality Inventory. *Journal of Personality Assessment*, 58(1), 41–55. https://doi.org/10.1207/s15327752jpa5801_6

Costa, P. T., & McCrae, R. R. (1992). *Revised NEO Personality Inventory (NEO PI-R) and NEO Five-Factor Inventory (NEO-FFI) professional manual*. Psychological Assessment Resources.

Costa, P. T., & McCrae, R. R. (1985). *The NEO Personality Inventory Manual*. Psychological Assessment Resources.

Cramer, P. (2015). Defense mechanisms: 40 years of empirical research. *Journal of Personality Assessment*, 97(2), 114–122. <https://doi.org/10.1080/00223891.2014.947997>

Cramer, P. (2015). Understanding defense mechanisms. *Psychodynamic Psychiatry*, 43(4), 523–552. <https://doi.org/10.1521/pdps.2015.43.4.523>

Cramer, P. (2008). Seven pillars of defense mechanism theory. *Social and Personality Psychology Compass*, 2(5), 1963–1981. <https://doi.org/10.1111/j.1751-9004.2008.00135.x>

Cramer, P. (2006). *Protecting the Self: Defence Mechanisms in Action*. The Guilford Press.

Cramer, P. (2000). Defense mechanisms in psychology today: Further processes for adaptation. *American Psychologist*, 55(6), 637–646. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.55.6.637>

Cramer, P. (1999). Personality, personality disorders, and defense mechanisms. *Journal of Personality*, 67(3), 535–554. <https://doi.org/10.1111/1467-6494.00064>

DeNeve, K. M., & Cooper, H. (1998). The happy personality: A meta-analysis of 137 personality traits and subjective well-being. *Psychological Bulletin*, 124(2), 197–229. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.124.2.197>

Di Giuseppe, M., Perry, J. C., Lucchesi, M., Michelini, M., & Vitiello, S. (2020). Preliminary reliability and validity of the DMRS-SR-30, a novel self-report measure based on the Defense Mechanisms Rating Scales. *Frontiers in Psychiatry*, 11, 870. <https://doi.org/10.3389/fpsy.2020.00870>

Lingiardi, V., Lonati, C., Delucchi, F., Fossati, A., Vanzulli, L., & Maffei, C. (1999). Defense mechanisms and personality disorders. *The Journal of Nervous and Mental Disease*, 187(4), 224–228. <https://doi.org/10.1097/00005053-199904000-00005>

Dickinson, K. A., & Pincus, A. L. (2003). Interpersonal analysis of grandiose and vulnerable narcissism. *Journal of Personality Disorders*, 17(3), 188–207. <https://doi.org/10.1521/pedi.17.3.188.22146>

Diehl, M., Wahl, H.-W., Brothers, A. F., & Miche, M. (2015). Subjective aging and awareness of aging: Toward a new understanding of the aging self. In M. Diehl & H.-W. Wahl (Eds.), *Annual Review of Gerontology and Geriatrics* (Vol. 35, pp. 1–28). Springer Publishing Company. <https://doi.org/10.1891/0198-8794.35.1>

Diehl, M., Hay, E. L., & Chui, H. (2012). Personal risk and resilience factors in the context of daily stress. In B. Hayslip & G. C. Smith (Eds.), *Annual review of gerontology and geriatrics: Vol. 32. Emerging perspectives on resilience in adulthood and later life* (pp. 251–274). Springer Publishing.

Lucas, R. E. (2008). Personality and subjective well-being. In M. Eid & R. J. Larsen (Eds.), *The science of subjective well-being* (pp. 171–194). The Guilford Press.

Diener, E., Emmons, R. A., Larsen, R. J., & Griffin, S. (1985). The Satisfaction With Life Scale. *Journal of Personality Assessment*, 49(1), 71–75. https://doi.org/10.1207/s15327752jpa4901_13

Extremera, N., & Fernández-Berrocal, P. (2005). Perceived emotional intelligence and life satisfaction: Predictive and incremental validity using the Trait Meta-Mood Scale. *Personality and Individual Differences*, 39(5), 937–948. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2005.03.012>

Feist, G. J. (1998). A meta-analysis of personality in scientific and artistic creativity. *Personality and Social Psychology Review*, 2(4), 290–309. https://doi.org/10.1207/s15327957pspr0204_5

Feist, J. (1994). *Theories of personality*. Holt, Rinehart & Winston.

Festinger, L. (1957). *A theory of cognitive dissonance*. Stanford University Press.

French, C. C., Richards, A., & Scholfield, E. J. C. (1996). Hypomania, anxiety and the emotional Stroop. *British Journal of Clinical Psychology*, 35(4), 617–626. <https://doi.org/10.1111/j.2044-8260.1996.tb01217.x>

Freud, A. (1938). *The Ego and the Mechanisms of Defence*. International Universities Press.

Freud, S. (1914). On Narcissism. The Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud, Volume XIV (1914-1916): On the History of the Psycho-Analytic Movement, Papers on Metapsychology and Other Works, 67-102

Freud, S. (1905/1953). *Three essays on the theory of sexuality*. Basic Books. <https://doi.org/10.4324/9781003124986>

Furnham, A., & Cheng, H. (2015). Early indicators of adult trait Agreeableness. *Personality and Individual Differences*, 73, 67–71. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2014.09.025>

Furnham, A., Richards, S. C., & Paulhus, D. L. (2013). The Dark Triad of personality: A 10-year review. *Social and Personality Psychology Compass*, 7(3), 199–216. <https://doi.org/10.1111/spc3.12018>

Gabbard G. O. (2001). Psychodynamic psychotherapy of borderline personality disorder: a contemporary approach. *Bulletin of the Menninger Clinic*, 65(1), 41–57. <https://doi.org/10.1521/bumc.65.1.41.18705>

Garcia, D., & Sikström, S. (2014). The dark side of Facebook: Semantic representations of status updates predict the Dark Triad of personality. *Personality and Individual Differences*, 67, 92–96. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2013.10.001>

Gori, A., Topino, E., Palazzeschi, L., & Di Fabio, A. (2021). Which personality traits can mitigate the impact of the pandemic? Assessment of the relationship between personality traits and traumatic events in the COVID-19 pandemic as mediated by defense mechanisms. *PloS one*, 16(5), e0251984. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0251984>

Grant, K. E., Compas, B. E., Thurm, A. E., McMahon, S. D., & Gipson, P. Y. (2004). Stressors and child and adolescent psychopathology: measurement issues and prospective effects. *Journal of clinical child and adolescent psychology : the official journal for the Society of Clinical Child and Adolescent Psychology, American Psychological Association, Division 53*, 33(2), 412–425. https://doi.org/10.1207/s15374424jccp3302_23

Grubiša, D. (1983). Machiavelli kao teoretičar građanske vladavine. *Politička misao*, 20(04), 96–109.

Hare, R. D. (2003). *Without conscience: The disturbing world of the psychopaths among us*. Guilford Press.

Headey, B. W., & Wearing, A. J. (1992). *A Theory of Subjective Well-Being*. Melbourne: Longman Cheshire. Vol.4 No.9

Holmes, T. H., & Rahe, R. H. (1967). The Social Readjustment Rating Scale. *Journal of Psychosomatic Research*, 11(2), 213–218. [https://doi.org/10.1016/0022-3999\(67\)90010-4](https://doi.org/10.1016/0022-3999(67)90010-4)

Hudolin, V. (1968). *Psihijatrija*. Medicinska knjiga.

Hyphantis, T. N., Bai, M., Siafaka, V., Georgiadis, A. N., Voulgari, P. V., Mavreas, V. G., & Drosos, A. A. (2006). Psychological distress and personality traits in early rheumatoid arthritis: A preliminary survey. *Rheumatology International*, 26(9), 828–836. <https://doi.org/10.1007/s00296-005-0086-z>

Janoff-Bulman, R. (1992). *Shattered assumptions: Towards a new psychology of trauma*. Free Press.

Jonason, P. K., & Krause, L. (2013). The emotional deficits associated with the Dark Triad traits: Cognitive empathy, affective empathy, and alexithymia. *Personality and Individual Differences*, 55(5), 532–537. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2013.04.027>

Jonason, P. K., & Webster, G. D. (2010). The dirty dozen: A concise measure of the dark triad. *Psychological Assessment*, 22(2), 420–432. <https://doi.org/10.1037/a0019265>

Jones, D. N., & Figueredo, A. J. (2013). The core of darkness: Uncovering the heart of the Dark Triad. *European Journal of Personality*, 27(6), 521–531. <https://doi.org/10.1002/per.1893>

Jones, D. N., & Paulhus, D. L. (2014). Introducing the Short Dark Triad (SD3): A brief measure of dark personality traits. *Assessment*, 21(1), 28–41. <https://doi.org/10.1177/1073191113514105>

Jones, D. N., & Paulhus, D. L. (2009). Machiavellianism. In M. R. Leary & R. H. Hoyle (Eds.), *Handbook of individual differences in social behavior* (pp. 93–108). Guilford Press.

Judge, T. A., & Bono, J. E. (2001). Relationship of core self-evaluations traits—self-esteem, generalized self-efficacy, locus of control, and emotional stability—with job satisfaction and job performance: A meta-analysis. *Journal of Applied Psychology*, 86(1), 80–92. <https://doi.org/10.1037/0021-9010.86.1.80>

Kardum, I., & Smojver, I. (1993). Petofaktorski model strukture ličnosti: izbor deskriptora u hrvatskom jeziku. *Godišnjak Zavoda za psihologiju*, 2(2), 91–100.

Kazemi, S., & Khosravi, S. (2016). Predicting the defense mechanisms based on personality traits in university employees. *International Journal of Pharmaceutical Research & Allied Sciences*, 5(1), 273–279.

Kernberg, O. F. (1998). *Ideology, conflict, and leadership in groups and organizations*. Yale University Press.

Kernberg, O. F. (1975). *Borderline conditions and pathological narcissism*. Jason Aronson.

Kirmayer, L. J., & Robbins, J. M. (1998). Culture and somatization: Clinical, epidemiological, and ethnographic perspectives. *Psychosomatic Medicine*, 60(4):420–30. <http://dx.doi.org/10.1097/00006842-199807000-00006>

Kolenović-Đapo, J., Drače, S., & Hadžiahmetović, N. (2015). *Mehanizmi odbrane: Teorija i istraživanja*. Filozofski fakultet Univerziteta u Sarajevu.

Pascual-Leone, A. (2020). How Personality Disorders Change in Psychotherapy: a Concise Review of Process. *Current Psychiatry Reports*. <https://doi.org/10.1007/S11920-020-01162-3>

Larsen, R. J., & Buss, D. M. (2005). *Personality Psychology: Domains of Knowledge About Human Nature*. 8th Edition. McGraw-Hill.

Lazarus, R. S. (1993). From psychological stress to the emotions: A history of changing outlooks. *Annual Review of Psychology*, 44, 1–21. <https://doi.org/10.1146/annurev.ps.44.020193.000245>

Lazarus, R. S., & Folkman, S. (2013). *Stress: Appraisal and Coping*. Encyclopedia of Behavioral Medicine (pp.1913-1915). http://dx.doi.org/10.1007/978-1-4419-1005-9_215

Litz, B. T. (1992). Emotional Numbing in Combat-related Post-Traumatic Stress Disorder: A Critical Review and Reformulation. *Clinical Psychology Review*, 12, 417–432.

Luhmann, M., & Eid, M. (2009). Does it really feel the same? Changes in life satisfaction following repeated life events. *Journal of Personality and Social Psychology*, 97(2), 363–381. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/a0015809>

McCrae, R. R. (1996). Social consequences of experiential openness. *Psychological Bulletin*, 120(3), 323–337. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.120.3.323>

McCrae, R. R., & Costa, P. T. (1991). Adding Liebe und Arbeit: The full five-factor model and well-being. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 17(2), 227–232. <https://doi.org/10.1177/014616729101700217>

Michels, M., & Schulze, R. (2021). Emotional intelligence and the dark triad: A meta-analysis. *Personality and Individual Differences*, 180, Article 110961. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2021.110961>

Mikulincer, M., & Shaver, P. R. (2007). *Attachment in adulthood: Structure, dynamics, and change*. Guilford Press.

Miller, J. D., & Lynam, D. R. (2012). An examination of the Psychopathic Personality Inventory's nomological network: A meta-analytic review. *Personality Disorders: Theory, Research, and Treatment*, 3(3), 305–326. <https://doi.org/10.1037/a0024567>

Mohammadlou, M., Elahi, T., & Morovati, Z. (2016). *The role of personality traits in predicting defense mechanisms with mediating role of attribution styles in university students* (Unpublished manuscript). Islamic Azad University of Zanjan. Retrieved from ResearchGate

Morf, C. C., & Rhodewalt, F. (2001). Unraveling the paradoxes of narcissism: A dynamic self-regulatory processing model. *Psychological Inquiry*, 12(4), 177–196. https://doi.org/10.1207/S15327965PLI1204_1

Nemiah J. C. (1977). Alexithymia. Theoretical considerations. *Psychotherapy and psychosomatics*, 28(1-4), 199–206. <https://doi.org/10.1159/000287064>

Holmes, M., & Newman, M. G. (2000). Generalized anxiety disorder. In M. Hersen & S. Turner (Eds.), *Adult Psychopathology* (Vol. 2, pp. 101–120). John Wiley & Sons. https://www.researchgate.net/publication/233993506_Generalized_anxiety_disorder

Patrick, C. J. (2019). *Handbook of Psychopathy*. Second Edition. Guilford Press.

Paulhus, D. L., & Vazire, S. (2007). The self-report method. In R. W. Robins, R. C. Fraley, & R. F. Krueger (Eds.), *Handbook of research methods in personality psychology* (pp. 224–239). Guilford Press.

Paulhus, D. L., & Williams, K. M. (2002). The Dark Triad of personality: Narcissism, Machiavellianism, and psychopathy. *Journal of Research in Personality*, 36(6), 556–563. [https://doi.org/10.1016/S0092-6566\(02\)00505-6](https://doi.org/10.1016/S0092-6566(02)00505-6)

Perry, J. C., & Bond, M. (2012). Change in defense mechanisms during long-term dynamic psychotherapy and five-year outcome. *American Journal of Psychiatry*, 169(9), 916–925. <https://doi.org/10.1176/appi.ajp.2012.11091403>

Poropat, A. E. (2009). A meta-analysis of the Five-Factor Model of personality and academic performance. *Psychological Bulletin*, 135(2), 322–338. <https://doi.org/10.1037/a0014996>

Rief, W., & Broadbent, E. (2007). Explaining medically unexplained symptoms-models and mechanisms. *Clinical psychology review*, 27(7), 821–841. <https://doi.org/10.1016/j.cpr.2007.07.005>

Roberts, B. W., Walton, K. E., & Bogg, T. (2005). Conscientiousness and health across the life course. *Review of General Psychology*, 9(2), 156–168. <https://doi.org/10.1037/1089-2680.9.2.156>

Rothbart, M. K., Ellis, L. K., & Posner, M. I. (2004). Temperament and self-regulation. *Handbook of self-regulation: Research, theory, and applications*, 2, 441–460. IDUUUUCI
Rothbart, M. K., Ellis, L. K., & Posner, M. I. (2011). Temperament and self-regulation. In K. D. Vohs & R. F. Baumeister (Eds.), *Handbook of self-regulation: Research, theory, and applications* (2nd ed., pp. 441–460). The Guilford Press.

Schauenburg, H., Willenborg, V., Sammet, I., & Ehrental, J. C. (2007). Self-reported defence mechanisms as an outcome measure in psychotherapy: A study on the German version of the Defence Style Questionnaire DSQ-40. *Psychology and Psychotherapy: Theory, Research and Practice*, 80(3), 355–366. <https://doi.org/10.1348/147608306X146068>

Schimmack, U., Oishi, S., Furr, R. M., & Funder, D. C. (2004). Personality and life satisfaction: A facet-level analysis. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 30(8), 1062–1075. <https://doi.org/10.1177/0146167204264292>

Sifneos, P. E. (1973). The prevalence of "alexithymic" characteristics in psychosomatic patients. *Psychotherapy and Psychosomatics*, 22(2-6), 255–262. <https://doi.org/10.1159/000286529>

Soldz, S., Budman, S., Demby, A., & Merry, J. (1995). The relation of defensive style to personality pathology and the Big Five personality factors. *Journal of Personality Disorders*, 9(4), 356–370. <https://doi.org/10.1521/pedi.1995.9.4.356>

Spector, P. E., & Jex, S. M. (1998). Development of four self-report measures of job stressors and strain: Interpersonal Conflict at Work Scale, Organizational Constraints Scale, Quantitative Workload Inventory, and Physical Symptoms Inventory. *Journal of occupational health psychology*, 3(4), 356–367. <https://doi.org/10.1037//1076-8998.3.4.356>

Steel, P., Schmidt, J., & Shultz, J. (2008). Refining the relationship between personality and subjective well-being. *Psychological Bulletin*, 134(1), 138–161. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.134.1.138>

Taylor, G. J., Bagby, R. M., & Parker, J. D. A. (1997). Disorders of affect regulation: Alexithymia in medical and psychiatric illness. Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511526831>

Vaillant, G. E. (2000). Adaptive mental mechanisms: Their role in a positive psychology. *American Psychologist*, 55(1), 89–98. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.55.1.89>

Vaillant, G. E. (1994). Ego mechanisms of defense and personality psychopathology. *Journal of Abnormal Psychology*, 103(1), 44–50. <https://doi.org/10.1037/0021-843X.103.1.44>

Vaillant, G. E., & Drake, R. E. (1985). Maturity of ego defenses in relation to DSM-III axis II personality disorder. *Archives of general psychiatry*, 42(6), 597–601. <https://doi.org/10.1001/archpsyc.1985.01790290079009>

Vernon, P. A., Villani, V. C., Vickers, L. C., & Harris, J. A. (2008). A behavioral genetic investigation of the Dark Triad and the Big 5. *Personality and Individual Differences*, 44(2), 445–452. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2007.09.007>

Vulić-Prtorić, A. (2008). Psihometrijska validacija upitnika obrambenih stilova DSQ-40 – preliminarno istraživanje. *Socijalna psihijatrija*, 36(2), 49–57.

Weiss, A., Bates, T. C., & Luciano, M. (2008). Happiness is a personal(ity) thing: the genetics of personality and well-being in a representative sample. *Psychological science*, 19(3), 205–210. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9280.2008.02068.x>

Prilozi

Prilog 1.

Suplementarna tabela 1.

Rezultati moderatorske regresijske analize sa mjerom zadovoljstva životom kao kriterijskom varijablom, moderatorskom ulogom mehanizama odbrane i osobinama ličnosti kao prediktorima, uz kovarijansu prisustva stresnih događaja

<i>Varijabla</i>	β	<i>SE</i>	<i>t</i>	<i>p</i>	ΔR^2	<i>F</i>	<i>p</i>	<i>R</i>	R^2	<i>F</i>	<i>p</i>
Model								.33	.11	5.74	.00***
Konstanta	.00	.07	.57	.96							
Ekstraverzija	.21	.07	3.05	.00**							
Zrele odbrane	.15	.07	2.16	.03*							
X*W	- .03	.07	- .53	.60	.00	.28	.60				
Stresni događaj	- .16	.07	- 2.26	.02*							
<i>Varijabla</i>	β	<i>SE</i>	<i>t</i>	<i>p</i>	ΔR^2	<i>F</i>	<i>p</i>	<i>R</i>	R^2	<i>F</i>	<i>p</i>
Model								.53	.28	18.70	.00***
Konstanta	.01	.06	.89	.93							
Neuroticizam	- .49	.07	- 7.58	.00***							
Zrele odbrane	.04	.06	.65	.52							
X*W	.02	.07	.32	.75	.00	.10	.75				
Stresni događaj	- .07	.06	- 1.15	.25							
<i>Varijabla</i>	β	<i>SE</i>	<i>t</i>	<i>p</i>	ΔR^2	<i>F</i>	<i>p</i>	<i>R</i>	R^2	<i>F</i>	<i>p</i>
Model								.32	.10	5.59	.00***
Konstanta	.00	.07	.01	.97							
Suradljivost	.20	.07	2.96	.00**							
Zrele odbrane	.14	.07	2.09	.04*							

X*W	- .02	.07	- .23	.82	.00	.05	.82				
Stresni događaj	- .16	.07	- 2.36	.02*							
<i>Varijabla</i>	β	<i>SE</i>	<i>t</i>	<i>p</i>	ΔR^2	<i>F</i>	<i>p</i>	<i>R</i>	R^2	<i>F</i>	<i>p</i>
Model								.36	.13	7.38	.00***
Konstanta	.00	.07	.01	.99							
Savjesnost	.27	.07	3.88	.00***							
Zrele odbrane	.11	.07	1.64	.10							
X*W	- .00	.06	- .07	.95	.00	.00	.95				
Stresni događaj	- .15	.07	- 2.26	.02*							
<i>Varijabla</i>	β	<i>SE</i>	<i>t</i>	<i>p</i>	ΔR^2	<i>F</i>	<i>p</i>	<i>R</i>	R^2	<i>F</i>	<i>p</i>
Model								.30	.09	4.71	.00**
Konstanta	- .04	.07	- .54	.59							
Otvorenost	.11	.07	1.51	.13							
Zrele odbrane	.14	.07	1.97	.05*							
X*W	.12	.07	1.78	.08	.02	3.17	.08				
Stresni događaj	- .18	.07	- 2.58	.01**							
<i>Varijabla</i>	β	<i>SE</i>	<i>t</i>	<i>p</i>	ΔR^2	<i>F</i>	<i>p</i>	<i>R</i>	R^2	<i>F</i>	<i>p</i>
Model								.31	.10	5.22	.00***
Konstanta	- .00	.07	- .01	.99							
Ekstraverzija	.23	.07	3.28	.00**							
Neurotske odbrane	.11	.07	1.57	.12							
X*W	- .05	.07	- .79	.43	.00	.62	.43				
Stresni događaj	- .16	.07	- 2.36	.02*							
<i>Varijabla</i>	β	<i>SE</i>	<i>t</i>	<i>p</i>	ΔR^2	<i>F</i>	<i>p</i>	<i>R</i>	R^2	<i>F</i>	<i>p</i>
Model								.55	.30	21.07	.00***
Konstanta	.01	.06	.10	.92							
Neuroticizam	- .53	.06	- 8.49	.00***							

Neurotske odbrane	.15	.06	2.44	.02*							
X*W	- .07	.06	- 1.13	.26	.00	1.28	.26				
Stresni događaj	- .08	.06	- 1.22	.22							
<i>Varijabla</i>	β	<i>SE</i>	<i>t</i>	<i>p</i>	ΔR^2	<i>F</i>	<i>p</i>	<i>R</i>	R^2	<i>F</i>	<i>p</i>
Model								.29	.09	4.51	.00**
Konstanta	.01	.07	.15	.88							
Suradljivost	.21	.08	2.68	.01**							
Neurotske odbrane	.04	.07	.48	.63							
X*W	- .03	.07	- .48	.63	.00	.23	.63				
Stresni događaj	- .16	.07	- 2.28	.02*							
<i>Varijabla</i>	β	<i>SE</i>	<i>t</i>	<i>p</i>	ΔR^2	<i>F</i>	<i>p</i>	<i>R</i>	R^2	<i>F</i>	<i>p</i>
Model								.36	.13	6.97	.00***
Konstanta	- .01	.07	- .15	.88							
Savjesnost	.29	.07	4.23	.00***							
Neurotske odbrane	.04	.07	.61	.54							
X*W	.06	.07	.82	.41	.00	.67	.41				
Stresni događaj	- .16	.07	- 2.37	.02*							
<i>Varijabla</i>	β	<i>SE</i>	<i>t</i>	<i>p</i>	ΔR^2	<i>F</i>	<i>p</i>	<i>R</i>	R^2	<i>F</i>	<i>p</i>
Model								.27	.08	3.92	.00**
Konstanta	- .02	.07	- .27	.78							
Otvorenost	.15	.07	2.16	.03*							
Neurotske odbrane	.07	.07	.94	.35							
X*W	.10	.07	1.53	.13	.01	2.34	.13				
Stresni događaj	- .20	.07	- 2.82	.01**							
<i>Varijabla</i>	β	<i>SE</i>	<i>t</i>	<i>p</i>	ΔR^2	<i>F</i>	<i>p</i>	<i>R</i>	R^2	<i>F</i>	<i>p</i>
Model								.31	.10	5.18	.00***
Konstanta	- .00	.07	- .07	.95							

Ekstraverzija	.20	.07	2.81	.01**							
Nezrele odbrane	- .12	.07	- 1.68	.10							
X*W	- .02	.07	- .29	.77	.00	.07	.77				
Stresni događaj	- .14	.07	- 1.97	.05*							
<i>Varijabla</i>	β	<i>SE</i>	<i>t</i>	<i>p</i>	ΔR^2	<i>F</i>	<i>p</i>	<i>R</i>	<i>R</i> ²	<i>F</i>	<i>p</i>
Model								.54	.29	20.18	.00***
Konstanta	.04	.06	.58	.56							
Neuroticizam	- .51	.06	- 7.94	.00***							
Nezrele odbrane	- .06	.06	- .97	.33							
X*W	- .14	.07	- 2.04	.04*	.02	4.15	.04*				
Stresni događaj	- .06	.06	- 1.02	.31							
<i>Varijabla</i>	β	<i>SE</i>	<i>t</i>	<i>p</i>	ΔR^2	<i>F</i>	<i>p</i>	<i>R</i>	<i>R</i> ²	<i>F</i>	<i>p</i>
Model								.31	.10	5.22	.00***
Konstanta	.00	.07	.01	.99							
Suradljivost	.20	.07	2.66	.01**							
Nezrele odbrane	- .12	.07	- 1.74	.08							
X*W	.00	.07	.04	.97	.00	.00	.97				
Stresni događaj	- .15	.07	- 2.08	.04							
<i>Varijabla</i>	β	<i>SE</i>	<i>t</i>	<i>p</i>	ΔR^2	<i>F</i>	<i>p</i>	<i>R</i>	<i>R</i> ²	<i>F</i>	<i>p</i>
Model								.37	.14	7.68	.00***
Konstanta	.00	.07	.05	.96							
Savjesnost	.28	.07	3.98	.00***							
Nezrele odbrane	- .13	.07	- 1.93	.06							
X*W	.02	.06	.39	.69	.00	.16	.69				
Stresni događaj	- .13	.07	- 1.91	.06							
<i>Varijabla</i>	β	<i>SE</i>	<i>t</i>	<i>p</i>	ΔR^2	<i>F</i>	<i>p</i>	<i>R</i>	<i>R</i> ²	<i>F</i>	<i>p</i>
Model								.32	.11	5.66	.00***

Konstanta	- .00	.07	- .11	.92							
Otvorenost	.15	.07	2.22	.03*							
Nezrele odbrane	- .19	.07	- 2.74	.01**							
X*W	- .14	.07	1.94	.05*	.02	3.75	.05*				
Stresni događaj	- .15	.07	- 2.13	.03*							
<i>Varijabla</i>	β	<i>SE</i>	<i>t</i>	<i>p</i>	ΔR^2	<i>F</i>	<i>p</i>	<i>R</i>	R^2	<i>F</i>	<i>p</i>
Model								.27	.07	3.65	.01**
Konstanta	.00	.07	.03	.98							
Makijavelizam	- .08	.07	- 1.18	.24							
Zrele odbrane	1.7	.07	2.36	.02*							
X*W	.02	.07	- .31	.75	.00	.10	.75				
Stresni događaj	- .17	.07	- 2.47	.01**							
<i>Varijabla</i>	β	<i>SE</i>	<i>t</i>	<i>p</i>	ΔR^2	<i>F</i>	<i>p</i>	<i>R</i>	R^2	<i>F</i>	<i>p</i>
Model								.26	.07	3.55	.01**
Konstanta	.00	.07	.01	.99							
Psihopatija	- .07	.07	- 1.02	.31							
Zrele odbrane	.17	.07	2.47	.01**							
X*W	.03	.07	.45	.65	.00	.20	.65				
Stresni događaj	- .17	.07	- 2.45	.02*							
<i>Varijabla</i>	β	<i>SE</i>	<i>t</i>	<i>p</i>	ΔR^2	<i>F</i>	<i>p</i>	<i>R</i>	R^2	<i>F</i>	<i>p</i>
Model								.27	.07	3.89	.00**
Konstanta	.00	.07	- .00	.99							
Narcizam	- .51	.07	- 1.60	.11							
Zrele odbrane	- .06	.07	2.60	.01**							
X*W	- .14	.07	.00	.99	.00	.00	.99				
Stresni događaj	- .06	.07	- 2.59	.01**							
<i>Varijabla</i>	β	<i>SE</i>	<i>t</i>	<i>p</i>	ΔR^2	<i>F</i>	<i>p</i>	<i>R</i>	R^2	<i>F</i>	<i>p</i>

Model								.23	.05	2.77	.03*
Konstanta	.01	.07	.09	.93							
Makijavelizam	-.08	.07	- 1.15	.25							
Neurotske odbrane	.10	.07	1.42	.16							
X*W	.05	.07	.70	.49	.00	.49	.49				
Stresni događaj	-.17	.07	- 2.39	.02*							
<i>Varijabla</i>	β	<i>SE</i>	<i>t</i>	<i>p</i>	ΔR^2	<i>F</i>	<i>p</i>	<i>R</i>	<i>R</i> ²	<i>F</i>	<i>p</i>
Model								.22	.05	2.38	.05*
Konstanta	.01	.07	.08	.94							
Psihopatija	-.05	.07	-.62	.54							
Neurotske odbrane	.10	.07	1.31	.19							
X*W	.02	.07	.35	.73							
Stresni događaj	-.17	.07	- 2.41	.02*							
<i>Varijabla</i>	β	<i>SE</i>	<i>t</i>	<i>p</i>	ΔR^2	<i>F</i>	<i>p</i>	<i>R</i>	<i>R</i> ²	<i>F</i>	<i>p</i>
Model								.25	.06	3.34	.01**
Konstanta	-.00	.07	-.03	.98							
Narcizam	-.10	.07	- 1.50	.14							
Neurotske odbrane	.11	.07	1.65	.10							
X*W	.10	.07	1.53	.13	.01	2.33	.13				
Stresni događaj	-.18	.07	- 2.60	.01**							
<i>Varijabla</i>	β	<i>SE</i>	<i>t</i>	<i>p</i>	ΔR^2	<i>F</i>	<i>p</i>	<i>R</i>	<i>R</i> ²	<i>F</i>	<i>p</i>
Model								.26	.07	3.60	.01**
Konstanta	.01	.07	.17	.86							
Makijavelizam	-.07	.07	-.94	.35							
Nezrele odbrane	-.15	.07	- 2.07	.04*							
X*W	-.06	.07	-.94	.35	.00	.88	.35				
Stresni događaj	-.15	.07	- 2.18	.03*							

<i>Varijabla</i>	β	<i>SE</i>	<i>t</i>	<i>p</i>	ΔR^2	<i>F</i>	<i>p</i>	<i>R</i>	R^2	<i>F</i>	<i>p</i>
Model								.25	.06	3.12	.02*
Konstanta	.01	.07	.07	.94							
Psihopatija	- .02	.07	- .33	.74							
Nezrele odbrane	- .16	.07	- 2.14	.03*							
X*W	- .02	.07	- .24	.81	.00	.06	.81				
Stresni događaj	- .15	.07	- 2.16	.03*							
<i>Varijabla</i>	β	<i>SE</i>	<i>t</i>	<i>p</i>	ΔR^2	<i>F</i>	<i>p</i>	<i>R</i>	R^2	<i>F</i>	<i>p</i>
Model								.25	.06	3.25	.01**
Konstanta	.00	.07	.02	.98							
Narcizam	- .06	.07	- .76	.45							
Nezrele odbrane	- .15	.07	- 2.08	.04*							
X*W	- .01	.07	- .10	.92	.00	.01	.92				
Stresni događaj	- .16	.07	- 2.21	.03*							

X – osobine ličnosti; W – stilovi mehanizama odbrane; X*W – Interakcija osobina ličnosti i stilova odbrane; β - standardizirani beta koeficijenti; SE – standardna pogreška koef. interakcije; *t* - t-vrijednosti; *R* - ukupni koeficijent korelacije; R^2 - koeficijent determinacije; ΔR^2 - korigovani koeficijent determinacije; *F* - F-test; $p < .001$ ***; $p < .01$ ** ; $p < .05$ *

Suplementarna tabela 2.

Analiza jednostavnih nagiba efekata glavne prediktorske varijable (otvorenost) na zavisnu varijablu (zadovoljstvo životom), na različitim nivoima moderirajuće varijable (nezrele odbrane)

Vrijednost	Nezrele odbrane	Neuroticizam	SE	t	p	LLCI	ULCI
-1 SD	- .98	- .37	.08	- 4.27	.00*	- .54	- .20
0 SD	.01	- .51	.06	- 7.96	.00*	- .64	- .38
+1 SD	1.08	- .66	.10	- 6.40	.00*	- .87	- .46
Vrijednost	Nezrele odbrane	Otvorenost	SE	t	p	LLCI	ULCI
-1 SD	- .98	.02	.10	.15	.88	- .19	.22
0 SD	.01	.15	.07	2.25	.03*	.02	.29
+1 SD	1.08	.30	.10	3.10	.002*	.11	.50

Suplementarna tabela 3.

Rezultati Bootstraping metode za statistički značajne interakcije moderacijske regresije

Interakcije	β	Boot M	Boot SE	Boot LLCI	Boot ULCI
Neuroticizam*Nezrele odbrane	- .14	- .14	.08	- .30	.01
Otvorenost*Nezrele odbrane	.14	.14	.07	.01	.27

β - standardizirani beta koeficijenti; Boot M – srednja vrijednost bootstrap uzorka; Boot SE – standardna pogreška efekta; LLCI – donja granica intervala pouzdanosti 95%; ULCI – gornja granica intervala pouzdanosti 95%

Prilog 2.

Instrumentarij

Poštovane kolegice i kolege,

Najprije želim da Vam se zahvalim na izdvojenom vremenu za sudjelovanje u istraživanju u kojem želimo da ispitamo prediktivnost modela ličnosti u objašnjenju korištenja mehanizama odbrane. Molimo Vas da iskreno i u potpunosti odgovarate na postavljena pitanja, te da Vaši odgovori odražavaju Vaše mišljenje.

Istraživanje će biti provedeno u skladu sa svim etičkim principima koji su propisani APA standardima i Pravilnikom Etičkog odbora Društva psihologa u Federaciji BiH. Podaci koje budemo dobili od Vas će biti isključivo korišteni u naučne svrhe. Vaše je pravo da imate uvid u vlastite rezultate i nakon provedenog istraživanja i obrade, sve informacije možete dobiti putem e-maila: andrea.milicevic98@hotmail.com

U bilo kojoj vremenskoj tački možete odustati od istraživanja bez bilo kakvih praktičnih implikacija za Vas. Napominjemo da je istraživanje anonimno, te da nam je veoma bitno da Vaši odgovori budu iskreni. Istraživanje provodi studentica pete studijske godine na Odsjeku za psihologiju Andrea Miličević, pod mentorstvom prof. dr. Jadranke Kolenović-Đapo.

Hvala na saradnji !

Opći podaci

U ovom dijelu se nalaze pitanja koja se odnose na Vaše lične podatke. Molimo Vas da budete iskreni.

- Šifra: _____ - Molimo Vas da upišete šifru ispitanika i to na način da upišete Vaše inicijale uz godinu rođenja jednog roditelja (npr. NA1961)
- Spol: _____
- Dob: _____
- Nivo obrazovanja:
 - SSS - srednja škola
 - VŠS - viša škola
 - VSS - visoka stručna sprema

- Da li ste u posljednja 3 mjeseca imali negativan životni događaj?
 - DA
 - NE
 - Ako je Vaš odgovor DA, molimo Vas da navedete koje.
-

- U kojoj mjeri ste zadovoljni Vašim životom?

Uopće nisam zadovoljan/a 1 2 3 4 5 U potpunosti sam zadovoljan/a

PFM

Pred Vama se nalazi niz tvrdnji. Uz svaku tvrdnju nalazi se i skala od pet stupnjeva. Na skali zaokružite odgovarajući broj koji će označiti koliko se navedene tvrdnje odnose na Vas.

1- uopće se ne slažem

2- djelimično se ne slažem

3- niti se slažem, niti se ne slažem

4- djelimično se slažem

5-u potpunosti se slažem

Pridjev	Procjena	Pridjev	Procjena
1. NAPET	1 2 3 4 5	26. STABILAN	1 2 3 4 5
2. ŠUTLJIV	1 2 3 4 5	27. KOMUNIKATIVAN	1 2 3 4 5
3. PRIJATELJSKI	1 2 3 4 5	28. ZLONAMJERAN	1 2 3 4 5
4. SAVJESTAN	1 2 3 4 5	29. NEODGOVORAN	1 2 3 4 5
5. DOSJETLJIV	1 2 3 4 5	30. MAŠTOVIT	1 2 3 4 5
6. NERVOZAN	1 2 3 4 5	31. OPUŠTEN	1 2 3 4 5
7. RAZGOVORLJIV	1 2 3 4 5	32. SRAMEŽLJIV	1 2 3 4 5
8. DOBROĆUDAN	1 2 3 4 5	33. NELJUBAZAN	1 2 3 4 5
9. SISTEMATIČAN	1 2 3 4 5	34. NEPROMIŠLJEN	1 2 3 4 5
10. ORIGINALAN	1 2 3 4 5	35. SLOBODOUMAN	1 2 3 4 5
11. DEPRESIVAN	1 2 3 4 5	36. STALOŽEN	1 2 3 4 5
12. ZATVOREN	1 2 3 4 5	37. POVUČEN	1 2 3 4 5
13. SEBIČAN	1 2 3 4 5	38. SRDAČAN	1 2 3 4 5
14. NEMARAN	1 2 3 4 5	39. UPORAN	1 2 3 4 5
15. ISTRAŽIVAČKI	1 2 3 4 5	40. SVESTРАН	1 2 3 4 5
16. ZABRINUT	1 2 3 4 5	41. RAZDRAŽLJIV	1 2 3 4 5
17. TIH	1 2 3 4 5	42. VEDAR	1 2 3 4 5
18. ZLOBAN	1 2 3 4 5	43. TOLERANTAN	1 2 3 4 5
19. MARLJIV	1 2 3 4 5	44. NEPOUZDAN	1 2 3 4 5
20. KREATIVAN	1 2 3 4 5	45. INTELIGENTAN	1 2 3 4 5
21. SMIREN	1 2 3 4 5	46. BEZBRIŽAN	1 2 3 4 5
22. DRUŠTVEN	1 2 3 4 5	47. DOMINANTAN	1 2 3 4 5
23. SUOSJEĆAJAN	1 2 3 4 5	48. ZAJEDLJIV	1 2 3 4 5
24. POVRŠAN	1 2 3 4 5	49. PRISEBAN	1 2 3 4 5
25. SNALAŽLJIV	1 2 3 4 5	50. PRONICLJIV	1 2 3 4 5

DSQ-40

U ovom upitniku se nalazi niz tvrdnji koje opisuju različita ponašanja i razmišljanja. Molimo Vas da pažljivo pročitate svaku tvrdnju i zaokružite broj na skali procjene koji odgovara Vašem mišljenju.

- 1- uopće se ne slažem
- 2- djelimično se ne slažem
- 3- niti se slažem, niti se ne slažem
- 4- djelimično se slažem
- 5- u potpunosti se slažem

1	Zadovoljan/a sam kada mi se pruži prilika da pomazem drugima i ako mi se to onemogući, mogu postati depresivan.	1	2	3	4	5
2	Mogu odgoditi razmišljanje o nekom problemu dok ne nađem vremena suočiti se s njim.	1	2	3	4	5
3	Rješavam se tjeskobe radeći nešto konstruktivno i kreativno poput slikanja, pisanja, obrade drva i slične aktivnosti.	1	2	3	4	5
4	Nalazim dobre razloge za sve što radim.	1	2	3	4	5
5	Mogu se poprilično lako nasmijati sam/a sebi.	1	2	3	4	5
6	Ljudi teže tome da se loše odnose prema meni.	1	2	3	4	5
7	Ako bi me neko napao i ukrao mi novac, više bih volio/la da mu se pomogne nego da bude kažnjen.	1	2	3	4	5
8	Ljudi kažu da često ignorišem neugodne činjenice kao da ne postoje.	1	2	3	4	5
9	Često ignorišem opasne situacije kao da sam nedodirljiv/a.	1	2	3	4	5
10	Ponosim se svojom sposobnošću da pokažem ljudima gdje im je mjesto.	1	2	3	4	5
11	Često reagujem impulzivno kada mi nešto smeta.	1	2	3	4	5
12	Razbolim se kada mi stvari u životu krenu naopako.	1	2	3	4	5
13	Vrlo sam povučena osoba.	1	2	3	4	5
14	Više zadovoljstva mi pružaju moja maštanja nego moj stvarni život.	1	2	3	4	5
15	Imam posebne talente koji mi omogućavaju da idem kroz život bez poteškoća.	1	2	3	4	5
16	Uvijek postoje dobri razlozi kada stvari ne idu onako kako sam zamislio/a.	1	2	3	4	5
17	Više stvari riješim u svojim maštanjima, nego li u stvarnom životu.	1	2	3	4	5
18	Ničeg se ne bojim.	1	2	3	4	5
19	Ponekad za sebe mislim da sam kao anđeo, a ponekad da sam pravi vrag.	1	2	3	4	5
20	Postanem otvoreno agresivan/a kada se osjećam povrijeđeno.					

		1	2	3	4	5
21	Osjećam da postoji neko koga poznajem, a ko je poput mog anđela čuvara.	1	2	3	4	5
22	Po mom mišljenju, ljudi su ili dobri ili loši.	1	2	3	4	5
23	Ako bi me moj šef naživcirao, namjerno bih griješio na poslu ili bih radio sporije samo da mu se osvetim.	1	2	3	4	5
24	Postoji osoba koju znam, a koja može napraviti sve i veoma je pravedna i poštena.	1	2	3	4	5
25	Mogu prikrivati svoje osjećaje ako bi njihovo pokazivanje utjecalo na ono što obično radim.	1	2	3	4	5
26	Obično mogu uvidjeti ljepšu stranu inače bolne situacije.	1	2	3	4	5
27	Dobijem glavobolju kada moram raditi nešto što ne volim.	1	2	3	4	5
28	Često primjećujem da sam ljubazan/a prema ljudima na koje bih se trebao ljutiti.	1	2	3	4	5
29	Siguran/a sam da izvlačim deblji kraj u životu.	1	2	3	4	5
30	Kada se u životu moram suočiti sa teškom situacijom, pokušavam zamisliti kako će to izgledati i planirati načine na koje ću se suočiti s tom situacijom.	1	2	3	4	5
31	Doktori nikad ne shvate ozbiljno moj problem.	1	2	3	4	5
32	Kada se borim za svoja prava, imam potrebu izviniti se zbog toga.	1	2	3	4	5
33	Kada sam depresivan/a ili tjeskoban/a, hrana mi pomogne da se osjećam bolje.	1	2	3	4	5
34	Često mi kažu da ne pokazujem svoje osjećaje.	1	2	3	4	5
35	Ako unaprijed predvidim da ću se rastužiti, bolje se nosim s tim.	1	2	3	4	5
36	Bez obzira na to koliko se trudim, nikad ne dobijem zadovoljavajući odgovor.	1	2	3	4	5
37	Često primijetim da ne osjećam ništa kada se čini da situacija zahtijeva jake emocije.	1	2	3	4	5
38	Ustrajanje na zadatku štiti me od osjećaja tjeskobe ili depresije.	1	2	3	4	5

39	Kada bih se našao/la u krizi, potražio/la bih druge osobe koje imaju isti problem.	1	2	3	4	5
40	Ako imam agresivne misli, osjećam potrebu učiniti nešto što bi ih zamijenilo.	1	2	3	4	5

MD

Molim Vas da u nastavku pročitate svaku tvrdnju i najiskrenije što možete, odgovorite na pitanje: u kojoj mjeri se ono što tvrdnja izražava odnosi na mene? Odaberite odgovarajući broj pri čemu je:

- 1 – potpuno netačno
- 2 - uglavnom netačno
- 3 – donekle netačno
- 4 – nisam siguran/na
- 5 – donekle tačno
- 6 – uglavnom tačno
- 7 – potpuno tačno

1	Sklon/a sam da manipulišem drugim ljudima kako bih dobio/la ono što želim.	1	2	3	4	5	6	7
2	Varao/la sam i lagao/la sam da bih dobio/la ono što želim	1	2	3	4	5	6	7
3	Laskao/la sam drugima da bih dobio/la ono što želim.	1	2	3	4	5	6	7
4	Sklon/a sam da iskoristim druge da bih dobio/la ono što želim.	1	2	3	4	5	6	7
5	Sklon/a sam da ne osjećam često kajanje.	1	2	3	4	5	6	7
6	Ne razmišljam previše da li je nešto moralno ili nije.	1	2	3	4	5	6	7
7	Sklon/a sam da budem neosjetljiv/a prema drugima.	1	2	3	4	5	6	7
8	Sklon/a sam da budem ciničan/na.	1	2	3	4	5	6	7
9	Želim da mi se drugi dive.	1	2	3	4	5	6	7
10	Želim da drugi ljudi obraćaju pažnju na mene.	1	2	3	4	5	6	7
11	Težim da imam visok status u grupi kojoj pripadam.	1	2	3	4	5	6	7

12	Sklon/a sam da tražim posebne usluge od drugih.	1	2	3	4	5	6	7
----	---	---	---	---	---	---	---	---

Molim Vas da provjerite da li ste odgovorili na sva pitanja.

Hvala!